

SĂPTĂMÎNAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL

ANUL IV • NR. 3 (155) • 21-27 ianuarie 1993 • 16 PAGINI • 40 LEI

Pag.
14-15

Duminică la Brașov au cîștigat moderații

DOMOKOS GÉZA

Pag. 6-7

MARKO BÉLA
noul președinte al UDMR

Pag. 8-10

N. C. MUÑTEANU
Cronică politică –
de luni pînă duminică

GABRIEL ANDREESCU

**PREGĂTIREA
ȚAPIILOR
ISPĂȘITORI**

Termenul de "autonomie teritorială" nu se regăsește în programul Uniunii Democrate a Maghiarilor din România, deși apăruse în proiect. Drept președinte a fost ales dl. Marko Béla, în ciuda faptului că UDMR părea dominat, în ultimul timp, de către echipa considerată radicală, Tökés László și Szöcs Géza. La cel de-al treilea congres al maghiarilor din România a învins preocuparea pentru stabilitate. Dar gîndul la eventuale crize nu influențează numai hotărîrile UDMR. În orice caz, intră în vederea celor care au principalul acces la decizie și informație.

Vineri seara (15 ianuarie), imaginea d-lui Corneliu Coposu a fost prezentată cu oarecare insistență pe miciile ecrane, în împreună cu redactorul emisiunii de "Actualitate" dezinforma telespectatorii susținînd că tema zilei ar fi fost autonomia maghiarilor. Nu cu mult timp în urmă, același canal 1 al TVR era folosit de către președintele Ion Iliescu pentru a lansa un atac neașteptat asupra liderului PNȚCD și asupra Convenției Democrate – învinovătîndu-i de pierderea clauzei. Geea ce frapează la intervenția de atunci, ca și la cea de vineri seară, este caracterul

brutal al minciunii la care se pretează instituții cu funcție strategică în stat: Președinția și (totuși!) Televiziunea. De ce atacuri de asemenea anvergură? S-a comentat imediat după accidentul clauzei că această agresivitate mediatizată ar fi modalitatea de a abate atenția de la necazurile zilnice, adică frigul din apartamente, lipsa apei ori ultimele creșteri de prețuri. Dar interpretarea rămîne la aspectul conjunctural și minor. Dl. Cornelius Coposu, CDR, PNȚCD și UDMR nu sunt doar factori care abat atenția, ci țapă îspașitori, iar necazurile din prima lună de iarnă trimit la ceva cu mult mai îngrijorător: criza; criza la care poate să ducă respingerea reformei.

In cîteva puncte, reforma a fost oprită în chiar momentul restrukturării guvernamentale, făcută de dl. Văcăroiu. Noile orientări ale ministerelor Mediului, Învățămîntului, Științei, centralizarea de la Ministerul Sănătății și.a.m.d. reiau soluțiile care s-au dovedit falimentare pînă în decembrie 1989. Munca de trei ani de reformare a acestor minister (atât de limitată cît a fost ea) se aruncă peste bord; împreună cu zeci sau sute de milioane de dolari promise pentru programele aranjate cu Banca Mondială, Comunitatea Europeană sau alte organizații internaționale. Sigur, se vor bloca și multe linii de credite pentru economia românească pe care guvernul Stolojan le deschise tocmai prin cooperarea la aceste programe. Reforma financiară a fost și ea pusă în discuție. Menținerea artificială a cursului valutelor ar putea să aibă consecințe dure asupra firmelor (de stat sau particulare) în luni care urmează. Nu totul vine din reaua intenție. Absenței unui program de guvernare i se adaugă inertă "intrinsecă" a echipei chemate la putere de către distributorii de portofolii. Schimbarea orientărilor economice, în condiții interne sau externe atât de fragile, poate duce la o criză de proporții. Simțind că nu pot realiza nici măcar politica minimel decente și a echilibrului, Ion Iliescu și conducerea FDSN pregătesc politica țapilor îspașitori.

Pag. 3

ÎN NUMĂRUL VIITOR:

- Interviu săptămânii: GABRIEL LIICEANU
- Drumul presei de la faliment la business – anchetă cu editori, redactori, difuzori, cititori

REVISTEI "22"

Am citit de trei ori articoulul "Jocul memoriei și al uitării" de Andrei Pippidi, în nr. 1(153) al revistei "22", și nu mi-a venit să cred că acesta, ca istoric, a putut scrie aşa ceva, iar dumneavoastră, ca revistă, pe care am crezut-o și românească și anticomunistă, să faceți loc pe două pagini unor infamii incalificabile, la adresa unuia dintre cei mai străluciți reprezentanți pe care i-a avut poporul român.

Personal, nu cred că se poate demonstra că un alt om politic român, din secolul trecut sau acesta, a avut mai multă dragoste de această țară, iar că om, mai integră și mai nepărat.

Sef de promoție al Școlii militare, de o moralitate și o verticalitate neîntîlnite la noi (a refuzat să se ducă cu soția la recepție la Palat, justificând că nu poate sta de vorbă cu "țitoarea", gest pentru care a fost retrogradat din funcție și mutat disciplinar la Chișinău): dirz, inflexibil, principal, a refuzat să facă jocul Camarilei, fiindu-i fixat domiciliul obligatoriu la M-rea Bistrița.

De o cinstă rar întîlnită la politicieni și-a cumpărat în rate vila de la Predeal, nereuind să plătească toate ratele casei, pînă a plătit cu viața dragostea pentru țara sa. La proces nu i-a putut aduce nici o vină, nici lui nici soției sale, că și-ar fi însușit vreun bun material, deși s-a căutat mult să fie murdarit atunci și pe această linie.

Nu a luptat pentru putere. A fost adus în condițiile știate, cînd toți șefii de partide au refuzat să-si asume răspunderea grea a guvernării țării în acea perioadă.

A fost pînă la sfîrșitul vieții un om demn care a ținut mult la onoarea sa și a țării, care și-a asumat responsabilitățile.

uriase și nu s-a dezis de ele. Nu a fost duplicitar, nu i-au plăcut culisele politice.

A susțină că Mareșalul Ion Antonescu a fost un trădător de țară, și că deci pedeapsa care i-a dat o merită pe deplin și nu este cazul să fie simbolic infirmată, este o aberație pe care numai un înverșunat dușman al românilor o poate enunța, necum și să o susțină.

În situația de atunci, cînd Franța și Anglia ne părăsiseră neputincioase, cînd țara era înjumătățită, nu se putea întrevedea alt mijloc de salvare națională, decit făcînd ceea ce a făcut. El, militar de carieră și de onoare, a vrut să spele rușinoasa și lașă capitulare, din luna precedență.

De ce nu s-a oprit la Nistră? Nu este cazul să răspund.

De ce nu a făcut ca Mannheim? Situația politică și mai ales geografică era total diferită.

A făcut genocid, omorînd evrei? Alții au demonstrat că i-a protejat cît a putut mai mult. Ce fac astăzi evreii în Israel, pentru a-și apăra ființa națională?

A vindut țara la nemți? Alții spun că nu numai că nu a dat nimic pe gratis, dar n-a acceptat nici hîrtia monedă fără valoare, admînind în compensație numai aur, armament și utilaje.

Aș dori să știu unde "istoricul" patriot a scris că rușii ne-au luat 80 de vagoane aur pur, de la BNR, apoi uraniu, petrol, pădurile etc.?

După mine, Mareșalul Ion Antonescu este Napoleon al nostru, prin tot ce a vrut el să facă pentru această țară și dacă cineva se îndoiește de bunele lui intenții pentru țara sa, acela nu e om.

Nici Napoleon nu a reușit pe deplin în tot ce și-a propus. Generalul Iarnă și-a spus și atunci cuvîntul. Dar nici un francez nu aruncă cu piatra în el, și este și va rămîne mîndria tuturor francezilor. (...)

POPESCU ION – Ing. pensionar

P. S. M-a indignat nu numai fondul ci și forma – vorbește despre Ion Antonescu, nu despre Mareșalul Ion Antonescu ca și cum ar fi fost vorba despre un individ oarecare demn de dispreț nu de respect.

ERATĂ

În numărul precedent al revistei "22", următoarea întrebare din interviul d-lui Angheluță Vădineanu: "Acțiunea (importul de deșeuri) a purtat semnătura d-lui ministru Bleahu?" apare sub formă de assertiune. Regretăm această eroare strecută în timpul operațiilor de redactare. De altfel, dl. Angheluță Vădineanu confirmă, mai departe, că nu a văzut niciodată o astfel de semnatură.

CHESTIONAR "22"

pentru că în țara aceasta, în care domnește provizoratul și în care obiceiurile rele capătă rădăcini adinchi, dar pe cele bune le duce apa, unul dintre obiectivele noastre este consolidarea instituțiilor;

Pentru că "22", intrat în al IV-lea an al său, a devenit și el, de bine, de rău, o instituție;

Pentru că dicționarele economiei de piață ne învață că marketing-ul înseamnă să privești produsul cu ochii consumatorului;

Pentru că revista "22" este produsul redacției "22" (+GDS), interesat vital de felul cum îl vedeți dumneavoastră, consumatorii;

și pentru că redacția "22" vă simte pe dumneavoastră, cititorii noștri devotați, nu doar consumatori ai produsului numit "22", ci parteneri de dialog și, deseori, prieteni, revenim acum, ca de obicei la început de an, la Chestionarul "22".

Răspunsurile la chestionar se vor da după 3 luni de la prima publicare a acestuia, pentru ca toți cititorii noștri, din țară și din străinătate, să aibă timp să răspundă. Mulțumim anticipat celor ce și vor cheltui timpul și banii pentru ca să o facă.

I. În revista "22" mă interesează mai ales:

1. editorialul
2. scrisorile de la cititor
3. cronică politică (comentariile politice)
4. accentele
5. interviul săptămânii
6. reportajele
7. documentul istoric
8. esurile filosofice
9. esurile culturale
10. mesele rotunde la GDS
11. pagina ultimă, dedicată evenimentelor internaționale sau prezentării țărilor străine

12. actualitatea culturală

- a) viața literară, artistică
- b) cronică de carte
- c) relatările despre expoziții, concerte, alte evenimente culturale
- d) cronică de film
- e) cronică de teatru

II. Ce personalități v-ar interesa să răspundă în revista "22" la "Interviu săptămânii"?

III. Care sunt autorii pe care obișnuiești să-i urmăriți în revista "22" (în ordinea preferințelor)?

IV. Care sunt autorii pe care i-ai dorii publicații în "22" și îi înțilniți sau deloc?

V. Ce rubrici noi v-ar interesa să aibă revista "22":

1. sfatul medicului
2. astrologie (cât mai științific făcută)
3. yoga, tehnici de relaxare
4. sexologie
5. sport
6. numeroi o rubrică dorită de dvs.

Vă rugăm să menționați pe plic:
Pentru "CHESTIONAR".

Abonamente

avantajoase la "22"

Redacția "22" anunță că oferă, cu reduceri substanțiale, abonamente pentru pensionari, elevi, studenți, cadre didactice, foști deținuți politici și veterani de război, cu toate că, începînd din septembrie 1992, ele nu au mai beneficiu de sponsorizare. Ca urmare, costul unui abonament pe trei luni la revista "22" pentru cititorii din categoriile amintite va fi doar de 350 lei (indiferent dacă se expediază în București sau în provincie). Cei interesați sănătatea să expedieze prin mandat poștal suma de 350 lei (pe adresa: Revista "22" cont 45103520, BCR Filiala sector 1, Str. Londra nr. 10) și un talon de pensie (pe adresa: Revista "22" Calea Victoriei 120, sector 1, București, pentru Serviciul de Difuzare).

Revista noastră asigură în continuare contractarea unor abonamente avantajoase la sediul redacției: costul unui abonament ridicat de la sediul (Calea Victoriei nr. 120), cu posibilitatea păstrării exemplarelor neridicate la redacție, este de 400 lei pe trimestru (deci cu o reducere de 11% în raport cu costul real).

Pentru abonamentele expediate prin poștă, costul va fi de 550 lei (adică o reducere de 14%).

Cititorii din străinătate se pot abona la revista "22" depunând costul abonamentului în conturile noastre deschise la Banca Comercială Ion Tîriac S.A. București: pentru dolari în contul 4020253230, pentru mărci în contul 4020253231, pentru franci francezi în contul 4020253235 (cu specificația: PENTRU REVISTA "22") sau trimînd un cec (money order) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România. Costul unui abonament pentru zona europeană este de 72 dolari pe an (36 dolari pe 6 luni, 18 dolari pe trimestru) sau echivalentul în orice monedă convertibilă (120 DM anual, 60 DM pentru 6 luni, 30 DM trimestrial, 400 franci francezi anual, 200 franci pentru 6 luni, 100 franci trimestrial). Pentru celelalte continente, prețul unui abonament este de 80 dolari anual, 40 dolari pe 6 luni, 20 dolari trimestrial.

LA SEDIUL REDACȚIEI
PUTETI CUMPĂRA DIN STOC:

Numere, după cum urmează: din anul 1990 numerele 7, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 28, 29, 32, 33, 35, 38, 41, 44, iar din anii 1991 și 1992 – orice număr. Exemplarele vechi din anii 1990 și 1991 vor fi comercializate la prețul de 40 lei/ex., indiferent de prețul de vînzare inscris pe ziar. De asemenea, redacția "22" ține la dispoziția doritorilor "Raportul asupra evenimentelor din 13-15 iunie" și Ediția specială "22" – "Suspiciune de fraudă".

Redacția revistei "22" anunță că își rezerva exclusivitatea pentru difuzarea revistei în străinătate. Orice altă difuzare prin intermediul difuzorilor de presă neautorizați de redacția revistei "22" este interzisă.

Foto: E. PARVU

N.C. MUNTEANU

și cei din jurul său aveau nevoie și de jigoii și de lichele. Și ele sunt toate acolo. Strîns unite și mai agresive ca oricând. Pentru că ele și-au iubit patria. O iubesc în continuare.

MIERCURI 13 Ianuarie. Generalul Nicolae Militaru zice că teroriștii au existat, iar Liviu Turcu continuă să sustină că dl. Mișu Negrițoiu a fost ofițer al serviciilor de informații externe.

JOI 14 Ianuarie. Apare primul număr al revistei "Dilema", editată de Fundația Culturală Română, o publicație "care nu vrea ceartă cu orice preț". Director - Andrei Pleșu. • Dl. Mișu Negrițoiu respinge acuzațiile că ar fi fost ofițer al serviciilor de informații externe. • România riscă să nu primească o tranșă de 70-80 de milioane de dolari în cazul în care deficitul bugetar va depăși 2% din produsul intern brut.

VINERI 15 Ianuarie. S-a inaugurat centrul de presă al Președinției. Cu acest prilej, noui purtător de cuvânt al Cotrocenilor, care este fostul purtător de cuvânt al Ministerului de Externe, dl. Traian Chebeleu, a comunicat presei, între altele, că dl. Ion Iliescu este și "surprins" și "dezamăgit". Grav! Se atribuie președintelui faptul de a fi criticat, de a fi adus acuzații, de a fi calomniat Convenția Democrată din România, care ar fi cerut să nu se acorde clauza României. Iată, președintele nu a "criticat", nu a "acuzat" pe nimeni și nu

și-a propus nimic din intențiile care î se atribuie. Pur și simplu, documentul Congresului american "i-a căzut în mină" exact înainte de a intra în emisiunea din 4 Ianuarie. Iar acolo l-a luat gura pe dinainte. Surpriza și dezamăgirea nu echivalează nici măcar cu regretul, necum să mai fie vorba și de o scuză că de banală. Președintele a luat act că documentul care pledează pentru neacordarea clauzei nu a fost semnat de dl. Corneliu Coposu, deși în faimoasa

e m i s i u n e președintele care milităază pentru reconciliere de astă vorbite, de un "document semnat chiar de dl. Coposu". Lectură defectuoasă a unui document care "i-a căzut în mină" cu totul și cu totul întimpiat! Si cu asta președintele "consideră subiectul elucidat și problema inchisă". Fain politician! El deschide discuția, el o închide. El are primul cuvânt și tot el pe ultimul. Ca pe vremea cealătă. Însă mai cinsti ar fi fost că președintele să și fi pus puțină cenușă în cap chiar la televiziune.

Adică exact acolo unde a lansat controversa. Cenușă avem. Însă e clar că nu poate. Un fost comunist nu greșește niciodată. La televiziune, mai ales. Întocmai ca un comunist sadea. • La Brașov se deschide cel de al treilea congres al UDMR. Panică printre naționaliști noștri. Si printre ai lor. Dl. Domokos Géza, considerat un moderat, își anunță retragerea din funcția de președinte. Radicalii vorbesc de o autonomie

comunitară. Si chiar mai mult decât atât. • La Cluj, Asociația pentru dialog interetnic a început o campanie de strîngere de semnături pentru demiterea primarului Gheorghe Funar. Un mare iubitor de unguri. • La București, foștii membri ai Comitetului Director de la "România liberă" vor să stie ce s-a facut cu banii Societății "R". • Până și o anumită parte a senatorilor FDSN sunt considerați la gîndul că Adrian Păunescu ar putea să fie unul din reprezentanții României la Consiliul European. • În sfîrșit, la numai șase zile de la cererea în șase puncte adresată de Convenția Democrată din România, guvernul a anunțat nominalizarea a 19 proiecte de legi considerate prioritare din cele 50 pe care intenționează să le supună parlamentului la reluarea lucrărilor după vacanța de iarnă. Se poate, deci? Se poate ca opoziția să și joace cu adevarat rolul de opoziție într-o democrație. Chiar și într-o originală. Si să ceară societății guvernului pentru ceea ce n-a făcut. Si pentru ce nu face. Parlamentarii opoziției ar putea îndrăzni mai mult.

SIMBĂTĂ 16 Ianuarie. Evenimentul politic cel mai important este înmormântarea gerului. Dumnezeu și-a intors față spre români. Spre Cotroceni și spre palatul Victoria, mai ales.

DUMINICĂ 17 Ianuarie. La Brașov s-a încheiat cel de al treilea congres al UDMR. Episcopul Tókés László și-a retras candidatura la președinție, subliniind că hotărîrea să nu a fost determinată de opinia guvernărilor români, care vedea o catastrofă în perspectiva alegerii sale, și nici de comentariile răuvoitoare ale unor ziare românești, ci de multiplele obligații și preocupări pe care le are, și în primul rînd cele de natură religioasă. Eleganță retragere! Cu 226 de voturi "pentru", ca președinte al UDMR a fost ales dl. Marko Béla, scriitor și senator, una din personalitățile moderate ale UDMR. Încă o dată maghiarii se dovedesc a fi mai buni politicieni decât atât de gălăgioși extremități naționaliști de la vatra noastră românească.

CRONICA POLITICA

de luni pînă
duminică

FUNDATIA SOROS PENTRU O SOCIETATE DESCHISĂ

împreună cu

ASOCIAȚIA LIBRARILOR AMERICANI

organizează la Cluj, în zilele de 26, 27 și 28 martie 1993 un seminar cu tema

"AȘA ÎMI CONDUC LIBRĂRIA"

Principalele subiecte cuprinse în tematică:

- priviri asupra comerțului cu carte în America;
- conducerea librăriei: aspecte financiare, servirea clientelei, mobilierul și echipamentul, reclama, tehnica de calcul utilizată, colaborarea cu editorii și angrosiștii (inclusiv influențarea lor) etc.;
- considerentele financiare ale investitorului.

Seminarul va fi condus de domnul Willard Dickerson Jr., directorul unei rețele de 38 de librării. Domnul Dickerson va fi asistat de alți trei librari americani.

Cei patru specialiști s-au documentat în prealabil și în problemele comerțului cu carte, specifice țărilor post-comuniste.

Participanții se vor putea folosi de un sistem de traducere simultană, la cască. Materialele documentare vor fi distribuite în limbi engleză și română.

Seminarul se va desfășura la Hotel Transilvania, cazarea și masa fiind asigurate de Fundație. Biletele de tren se decontează. Numărul total al participanților nu poate depăși 100.

Cei interesați pot obține informații suplimentare și formulare de înscriere de la două birouri ale Fundației:

Fundația Soros, 71102 București, C.P. 22-196, telefon (01) 6.50.34.73

Fundația Soros, 3400 Cluj-Napoca, C.P. 73, telefon (095) 15.01.63.

Formularurile completeate pot fi expediate prin poștă pînă la data de 22 februarie (inclusiv), sau pot fi depuse la birourile Fundației pînă la 26 februarie. Dacă numărul formularelor înaintate va fi prea mare, o comisie va selecta participanții, bazindu-se pe criteriile specificate în anexa formularului. Participanții selectați (și cei neselectați) vor fi înștiințați pînă la 18 martie.

ION STRATAN

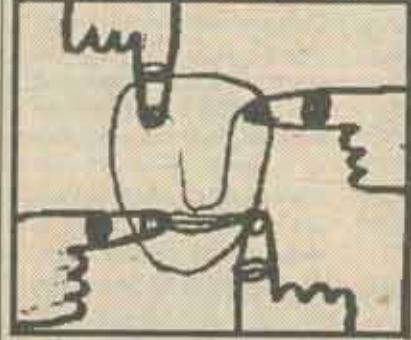

O FRAUDĂ MORALĂ

Născut din aripa protectoare a "Expres Magazin"-ului, unde comentariile lui Ion Cristoiu au un capitol de real interes, ziarul "Evenimentul zilei" a debutat sub cele mai bune auspicioase, răspunzind dorinței de "senzational" a cititorului și chiar dezinhibării de continuul articol politic. Titlurile mari, alegretea editorialelor prime i-au asigurat un succes sperat. Treptat însă, odată cu mărirea impresionantă a tirajului, fronda anti-intelectualistă a jurnalului a devenit mai mult decât frivolitate programatică și, în final, trivialitate crasă. Editorialele lui Ion Cristoiu, analitice și subtile la început, s-au dezvoltat în dezbatere suspicioase și narcisist-narative și iată-l pe redutabilul gazetar împotmolindu-se în alfabetul democrației în pragul alegerilor, unde face cultul totalitaristului Gheorghe Funar într-un moment foarte delicat, pentru a mărturisi recent că nu înțelege de ce miniștrii premierului desemnat nu urmează întocmai linia dură de stînga a programului electoral FDSN. Astăzi printre titlurile care anunță ce face în singurătate, după o tentativă eşuată de viol, șoferul primarului din Galați sub un viaduct. Dacă ar fi să dăm crezare literelor de-o șchioapă, în țără evenimentele esențiale se întâmplă prin toalete, mai ales bătrînelor de peste optzeci de ani, că problema principală a cititorilor în prag de sărbători este cu cît depășește penisul negrului din fotografia ștearsă treizeci de centimetri și atitudinile dictatoriale ale spaniolilor față de găini. Într-o face presă liberă, neaservită Puterii, și a fi orbit de vulgaritatea comercială, distanța este enormă. Limba română pare creată, dacă ar fi să urmărim numai acest ziar de foarte mare tiraj, unde nu există nici un comentariu, pentru a transporta gunoiul bîrfelor în ochii cititorilor. Sorin Roșca-Stănescu, personaj ambiguu, căruia i se datorează printre altele eșecul publicației "Alianța Civică", mediază "indicațiile prețioase" pe care ni le dă spionul lui Ceaușescu în vederea alegerii nouului prim-ministru. Printre anunțurile alarmante, cu program gen "nu vom avea căldură toată iarna", și incendiile de interes național dintr-o debară în Ciulnița, e bine să se citească și gradul de degringoladă și mercenariat intelectual la care impinge absența legii sponsorizării chiar pe gazetarii de talent.

După ce tinerii vor termina de încercat modelele delictelor din "Evenimentul zilei", după ce jumătatea cealaltă a cititorilor își va fi revenit din greață și indignarea astor promiscuită, bunurile morale vor fi în zadar căutate pentru reparare, precum cele materiale. Pentru că în domeniul moralei, ca și în politică, totul se plătește. Cind își va fi revenit din "Veselia generală", cum numește domnia sa o revoltă cu o mie de morți, îl aşteptăm pe ziaristul și prozatorul Ion Cristoiu, scăpat de obsesia negrilor, găinilor spaniole și viaductelor, cu pana sprintenă și impede ca la început.

ACCENTE

LIVIU ANTOSEI

TELEVIZIUNEA ÎNTRÉ RIDICOL, PENIBIL ȘI SERVILISM

Intr-un articol mai vechi, consideram că televiziunea noastră ex-liberă se face vinovată față de contribuabil – deci față de cel care plătește impozit "pe audiovizual" ca să fie corect informat, competent cultivat și agreabil destins – de trei păcate majore: dezinformarea propriu-zisă, manipularea discretă și efectul de anesteziere. Nu știu din ce motive mi-a scăpat atunci din atenție un viciu mai vizibil încă și, poate, chiar mai dăunător – și mai descalificant – decât toate celelalte trei la un loc: monumentală lipsă de profesionalism. Acest din urmă viciu face, de altfel, atât de evidente pe celelalte trei. Cel puțin pentru publicul care se situează în jurul unei anumite "medii culturale" rezonabile. Se întâmplă ceva foarte ciudat cu programele televiziunii noastre – mai toate emisiunile au aerul unor însășări grăbite. Cind au miez, ele nu mai au nici cap, nici coadă. Cind par a avea și cap și coadă, nu mai reușești să-ți dai seama care va fi fost conținutul propriu-zis, ce vor fi dorit realizatorii să-ți supună atenției. Excepțiile – cite sunt, adică foarte puține – nu fac altceva decât să pună și mai limpede în lumină aceasta inutilă risipă de peliculă, energie, timp și bani. După cite un episod din Memorialul durerii sau o ediție mai reușită a Simpozionului, îți este aproape imposibil să mai reușești să urmărești și altceva fără să te apuce disperarea. Ai impresia că redactorii și reporterii noștri audiovizuali sunt la primele lor încercări ori că se grăbesc să scape de o corvoadă care, probabil, și lor li se pare penibilă. Cât vreme nu am avut termen de comparație, a mai mers cum a mai mers. Dar, între timp, românii au mai călătorit prin străinătăți, și-au montat antene pentru satelit, au avut deci prilejul să privească și programe realizate de profesioniști veritabili. Ba chiar și televiziunea noastră a făcut imprudență să reia unele programe după USIA, Super Channel etc., fapt ce a facilitat și el comparațiile puțin măgulitoare pentru principalul mijloc audiovizual românesc.

Din păcate, aceste fenomene sunt răspândite în programele mai tuturor departamentelor, fie ele informative, culturale sau de divertisment. Nici măcar redacția de sport, atât de "imbibată" de redactori și crainici agramați și băbiți, nu a reușit să se sustragă acestei rătăciri generale. Filmele par alese după principiul după care se aleg vinurile – cu cît sunt mai vechi, cu atât sunt ele și mai bune! Iar serialele, bănuiesc, sunt programate ca să ne testeze gradul de rezistență la neverosimil și ridicol. Dallas-ul nu parea suficient și atunci ne-a fost băgată, cu forță, în case și Familia Howard. Din voia Domnului, deși oarecum tendențios pe alocarea, pare ceva mai bine lucrat; însă, din nefericire, cu o floare nu se face primăvară – și nici cu un serial sau o emisiune un adevărat program pentru o televiziune ce se pretinde națională și independentă. Cît privește Actualitățile, e suficient să urmărești cum arată jurnalele difuzate de BBC, TV 5 sau chiar programul spaniol ca să-ți piară pe vecie pofta să te mai informezi din programele românești. De altfel, conducerea televiziunii a sesizat pericolul, astfel încit cel mai bun program de informații – cel al BBC-ului – nu și-a mai găsit, după sărbători, spațiu de emisie. Și încă putem fi bucuroși și fericiți – o parte din redactorițele de la televiziunea română și-au făcut operații estetice, iar altele nu mai apar prea des pe post. Riscam să ne petrecem noaptea în lungi coșmaruri, să ni se îmbolnăvească progeniturile de nervi de parcă l-ar fi văzut pe bau-bau!

Între Crăciun și Bobotează, fiind în vacanță și răcit totodată, am avut prilejul să văd aproape toate programele televiziunii noastre – lucru care, din fericire înțeleg acum, mi se întâmplă foarte rar. Am trăit stranie senzație a personajului lui Preda atunci cind a văzut o girafă, îmi venea mereu să spun "așa ceva nu există". Și totuși, așa ceva există, oricât de greu

ar fi de crezut. Nici măcar n-ăs putea spune că programele au fost proaste, ele au fost cu adevărat penibile. Cintăreți mediocrți, trecuți de multișor de vîrstă pensie – nici măcar Gică Petrescu, contemporan cu faraonul Ramses, nu a lipsit! – ori alții care n-au beneficiat încă de "schimbarea de voce". Iar dacă, totuși, vocea li-a schimbat, ea să-a schimbat în râu! Decoruri și lumini de pe vremea sărbătoarelor noștri. Comici și umoriști care rideau ei cei dintâi, ca să ne dăm seama că e ceva de ris în debilele lor prestații. Și doar ar fi fost la dispoziție un grup precum Divertis ori băieții de la Academia Cațavencu care, acum exact un an, au dat un spectacol memorabil la Iași. "Cu Dinescul lor în frunte/ Pot avea succese multe". Și chiar pot, nu-i nici o glumă în ceea ce spun. Uneori, foarte rar, mai ales pe programul doi, au existat și mici insule ce ne aminteau că erau, totuși, sărbătorile – filmele, gagurile și clipurile muzicale primite de la televiziunile străine. Nici acelea, e drept, strălucite cu toatele – cind ești atât de sărac, primești darurile ce îți se oferă, nu mai cauți calul de dinții să vezi dacă-i tinăr! Culmea penibilului pare să fi fost atinsă în selecția pentru Eurovision – opt din cele unsprezece "vedete" alese n-ar fi trecut de fază pe cartier sau pe comună a "Cintării României". La drept vorbind, doar Dida Drăgan pare o adevărată vedetă. Ai putea să crezi, privind selecția, că "odioasa" avea mai mult gust muzical decât întreg juriul preliminar al televiziunii!

Ar mai fi consolarea că nici emisiunile "serioase" nu se simt prea bine. În Studioul economic de pe 4 ianuarie, am asistat la un fel de slujbă de îngropăciune a economiei de piață, adevărului și bunului-simț. Președintele, înconjurat de patru "redactori" ca de patru vestale, ne-a făcut părță profunde Sale gîndiri. Numai smirna și tâmia au lipsit, în rest am avut de toate – și patru preoți, și osanale, și toate celelalte marafeturi. Că D. Iliescu se contrazicea de la o propoziție la alta, treaba Domniei Sale – niciodată n-a fost prea consecvent, decât poate doar cu "valorile nobile ale comunismului", compromise de Ceaușescu. Că logica prezidențială nu are nimic în comun cu cea aristotelică, iarăși îl privește. În fond, poate e om de știință și inventează o logică nouă, în afara principiilor logicii clasice! La fel, nu ne interesează pe noi în primul rînd dacă D-Sale i se pare profitabil să calomnieze și să insulte pe toți cei care nu-i împărtășesc opinile – de la D. Coposu la D. Babuic și de la o "anumită parte a presei" pînă la întreaga opozitie. Însă datoria redactorilor, dacă ei pot fi numiți așa, era să solicite documentele – inexistente, după cum s-a văzut ulterior – pe care președintele le tot pomenea, să-l întrebe cum se impacă regretul pentru absența opozitiei de la guvernare cu afirmația că avem un guvern foarte bun tocmai pentru că e omogen! Așa ceva nu s-a întîmplat – redactorii respectivi nu au pus întrebări, ei s-au mulțumit să îngîne în ecou înțelepicunea prezidențială. Televiziunea noastră nu e doar penibilă, ea este și incredibil de servilă, iar oamenii ei nu sunt doar lipsiți de un elementar profesionalism, lor le lipsește și coloana vertebrală. Vor fi privit ei oare emisiunile realizate de televiziunile americane cu candidații la președinție?

Vor fi văzut ei, vreodată, la lucru un jurnalist străin? Știu ei, căre, că fostul președinte Nixon a fost prins cu ocazia mică de presă și că a fost nevoie să demisioneze? Chiar dacă au văzut, chiar dacă știu, se vede treaba că nu le-a ajutat la nimic.

Mă și întreb dacă nu ar fi cazul să refuzăm să mai plătim taxa pentru audiovizual, să refuzăm să mai subvenționăm, din munca noastră, această mascaradă jalnică și râu intentionată, această "instituție națională publică", care ne indispune, ne intoxicează și bate joc de noi, considerindu-ne o întreagă națiune de handicapăți.

TIRASPOL

La începutul lunii iunie 1992, autoritățile de facto din șa-a zisă republică nistreană au arestat cel puțin 12 persoane, din care 6 se mai află încă în închisoare sub acuzația de "complot în scopuri teroriste" și uciderea numitilor Ostapenko și Gusar. Cei 6 fac parte din Frontul Popular Creștin Democrat filiala Tiraspol și sunt: Ilie Ilașcu - președinte, Alexandru Lesco, Andrei Ivanoc, Viaceslav Garbuz, Tudor Petrov Popa și Petru Gădiac. Ei au fost arestați de la domiciliile lor de către indivizi înarmati, îmbrăcați în civil, fără ca acestia să prezinte mandat de arestare sau măcar să se legitimeze.

Reprezentanții Comitetului Român Helsinki, ai Grupului Juridic Internațional pentru Drepturile Omului și al Crucii Roșii Internaționale au încercat să-i viziteze la locul de detenție, dar acest lucru le-a fost refuzat de către Grigore Maracută - președintele parlamentului șa-a zis ei republicii nistrene. Din această cauză este greu să se facă aprecieri directe cu privire la condițiile de detenție, dar din declaratiile soților detinuților, ale lui Ștefan Uritu (eliberat) și dintr-o plângere remisă de Ilie Ilașcu avocatului său, este clar că aceste condiții sunt de-a dreptul inumane, plognите, păduchii, lipsa hranei, a hainei și a "dreptului la plimbare" fiind ceva obișnuit. Ca de altfel și abuzurile psihice și bătăile repetate în urma cărora Andrei Ivanoc a încercat să se spinzură.

Practica intimidărilor a făcut dificilă găsirea unui avocat, iar în timpul interogatoriilor prelungite a lipsit orice procedură legală, majoritatea declaratiilor fiind obținute prin forță. Conform declarării procurorului șef din Tiraspol, Boris Lucik, dosarul a fost înaintat Tribunalului din Tiraspol, iar procesul urmează să aibă loc în jurul datei de 20 ianuarie. Aceste afirmații sunt însă sub semnul îndoelii... Cei șase sunt acuzați de fapte prevăzute în Codul Penal al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenesti, la art. 63 (assassinarea unui reprezentant al autoritatii, cu intenție dușmanăosă la adresa puterii sovietice) art. 227 (detinere ilegală de arme), art. 88 (crimă cu premeditare) și art. 65 (tentativă de sabotaj). Conform articolelor 63 și 88 se prevăd pedepse cu închisoarea de la 10 la 15 ani sau pedeapsa cu moarte. Procurorul șef Boris Lucik a declarat însă că va cere pedeapsa cu moarte. Probele prezentate de acesta se bazează în principal pe declaratiile inculpaților, care, chipurile, și-ar fi recunoscut vină, declarând că au fost retrase ulterior (cu excepția lui Garbuz) deoarece fuseseră obținute prin forță. Singura probă concretă oferită a fost lista detaliată a armelor presupuse a fi fost găsite la domiciliile vinovatilor.

Toate acestea trezesc îndoeli cu privire la fondul cazului, lăsând deschisă posibilitatea înscenării unui proces politic, tipic pentru practicile comuniste. Cei șase riscă astfel să fie împușcați! Să dacă opinia publică din țară și din străinătate, comunitățile pentru apărarea drepturilor omului și presa nu vor interveni chiar asta se va întmpla! În fond ce rost mai are jocul de-a democrația dacă nu suntem capabili să oprim o crimă care se petrece aproape sub ochii noștri?

CORNELIU COPOSU

a declarat la conferința de presă a PNTCD: "Congresul UDMR s-a încheiat, conform prevederilor, cu o victorie a moderătorilor. Marko Béla este un om echilibrat, cu o atitudine moderată, face parte dintre cei mai moderati. Alegerea sa este fericită. Astfel, colaborarea UDMR cu CDR va fi corespunzătoare. Avem premisele indispensabile pentru o colaborare fructuoasă". Delegatul oficial la Congres din partea guvernului Ungariei, dl. Géza Entz, în urma insistențelor CDR, a făcut o declarație fermă: "Frontierele sunt garantate de tratatele internaționale și nimănii nu are îndoeli asupra acestui lucru. Ar fi o nebunie să se gîndească cîineva să schimbe frontierele sau să rezolve problema frontierelor prin modificarea hărții lumii. Noi nu avem probleme de frontieră de nici un fel". Criticind televiziunea pentru prezentarea deformată a discuțiilor și lucrările Congresului UDMR, dl. Coposu a mai precizat că grupul radical s-a apropiat de jumătatea numărului delegaților, iar presunția acestuia sunt destul de sensibile.

ANDREEA PORA

Ceva versus altceva

Nu este cazul să începem de la Adam și Eva, adică din decembrie '89, ca să concluăm că multe din cele ce s-au întâmplat pe parcurs au făcut parte dintr-un vast și diabolic scenariu. Spun asta cu toate că nu suferă de scenaristă, nu văd securiști la fiecare pas și nici nu am senzatia că "cineva" îmi supraveghеază mișcările. O spun la rețea și pornind de la realitate. În fond, este suficient să dai timpul înăpoi cu numai cîteva luni, undeva prin perioada premergătoare alegerilor, ca să ajungi la această concluzie: **scenariu**. Cine îl concepe și cum de îi cade atât de ușor în plasă opoziția este greu de spus și de înțeles. Se pot face doar speculații pe o temă dată. Poate chiar acesta este și scopul.

Faptele sunt însă relevante. Cum se încearcă organizarea a **ceva**, fie și numai la nivel teoretic, imediat apare **altceva** care răstoarnă totul. Se ajunsese, în sfîrșit, la concluzia că opoziția trebuie să se structureze pe criterii ideologice, că sunt necesare trei partide mari (liberal, creștin-democrat, social-democrat) care să clarifice și să reorientize optiunile electorale. Masa rotundă a liberalilor fusese astfel un prim pas în această direcție, o direcție salutată atât de opinia publică, cit și de politicieni. Fuziunea PNL-AT cu PNL-CD era în acest context sigură și firească. Amîndouă formațiunile fac parte din Convenția Democratică, au candidat pe liste comune, s-au constituit într-un singur grup parlamentar, au aceeași ideologie și, înainte de orice, liderii lor încheiaseră un **gentleman's agreement**, constănții fiind de importanță politică a gestului și de faptul că acest micro-nucleu poate coaliza în jurul lui și celelalte forțe de orientare liberală. Se putea naște astfel un partid puternic, modern, cu șanse reale de succes. Mai mult, poate pentru prima oară, toată lumea a fost de acord că depășirea orgoliilor personale este o condiție sine qua non, că unificarea trebuie să fie de jos în sus și că nu este necesar un fidei. Congresul din februarie urma să legimizeze, juridic și practic, discuțiile teoretice, să demonstreze că masa trăsătrătoarelor nu este una treaptă pe care se poate plasa în condiții normale opoziția și că nu numai perspectiva alegerilor poate conduce la unificare. Urma să se demonstreze că invocata "maturitate politică" nu este doar o vorbă în vînt, o auto-complezență generatoare de visuri de mărire.

Dar iată că nici cu o lună înainte de faimoasa fuziune PNL-AT - PNL-CD s-a întâmplat acel **ceva** menit să întoarcă situația cu 180 de grade. Ceva cu iz de complot autohton, de politică făcută la colț de stradă. Dacă stai și îi ascultă pe protagonisti, ești tentat să-i dai fiecaruia dreptate și să te crucești cum lucruri care par la mintea cocoșului devin atât de complicate și provoacă atâtă dezbinare. Fiecare lăsa impresia că este bine intentionat, lipsit de veleități și orgoli - un patriot autentic. Fiecare se consideră nevinovat și proorcește sumbru că istoria îi va da lui dreptate, iar ceilalți vor sfîrși la stilul infamiei.

Dl. Cerveni, de exemplu, afirmă că protocolul în vederea fuziunii putea fi semnat numai de Biroul Director Interimar și nu de președinte sau vicepreședinte, iar condițiile impuse de PNL-AT și acceptate de dl. Vintilă Brătianu ar fi dus la "înghițirea" partidului, ba chiar la vinzarea lui. "Noi acceptăm un congres în care reprezentanții să fie rezultatul unor alegeri în teritoriu. PNL-AT propunea delegați de drept, adică președinți de consiliu popular, consilieri comunali și orașenești AT, numiți nu aleși. Acești consilieri sunt reprezentanții nimănui, sunt membri de partid care au o demnitate în administrația de stat. Eu am propus ca reprezentanții la congres să fie expresia numărului de membri din teritoriu, rezultat în urma alegerilor." Desigur, și aici există o dispută: PNL-AT susține că PNL-CD are numai 6.000 de membri, iar acesta că are 15.000. Discuțiile s-au întrerupt însă aici... Pe de

altă parte, dl. Patriciu consideră că "orice sistem va fi adoptat, nu-l va satisface pe dl. Cerveni, PNL-CD fiind minoritar în orice condiții". Adevarul este, ca de obicei, undeva la mijloc. PNL-AT spune că are mai multe filiale județene și că, deci, oricum PNL-CD va fi în inferioritate, iar dl. Cerveni că metoda "consilierilor" nu este democratică, el fiind dispus să-și asume riscul acestei inferiorități, cu condiția unui "joc democratic". Dar casă bună cu democrația n-a făcut nici "suspendarea" în lipsă a d-lui Vintilă Brătianu, care se află la Brașov cînd Biroul Director Interimar s-a întrunit (biroul din care și dinăun făcea parte), și l-a "suspectat" cu 12 voturi din 19... Să fie cumva acest Birou copia fidelă a celui de la PNL?

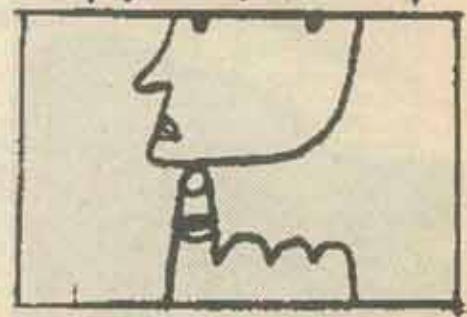
Problema de fond rămîne însă cea a fuziunii care, după opinia dlui Cerveni, nu poate avea loc din punct de vedere juridic. "Dacă toate filialele PNL-CD din țara astă, împotriva măsurilor conducerii partidului, vor decide să se unească, n-o pot face decărețele ele nu sunt persoane juridice. Unirea nu se poate face între filialele unei persoane juridice." Adevarat, numai că aceste filiale pot trece cu bagajul cu tot la PNL-AT! și atunci s-ar putea că dl. Cerveni să devină un Cămpenean II, să rămînă numai cu firma și cu Biroul director. De acest lucru pare a fi conștient și dl. Cerveni: "Dacă se repetă situația Cămpenean, o regretăm, dar o acceptăm. Ce putem face? Ce, Cămpenean a abandonat lupta? Ne vom reface (...) Este regretabil că în acest fel gangsteresc se micșorează un partid, dar el nu poate fi scos de pe eșalonul politic." Așa cum se vede, dintr-un motiv sau altul, istoria se repetă. Mai bine zis, scenariile.

Domnii Patriciu și Brătianu sunt însă convinși că acest congres va avea loc, că ceea ce se întimplă este doar un "accident", procesul urmînd să se facă de jos în sus, aşa cum s-a decis de altfel și la masa rotundă liberală. Dovada stă și comunicatul din 19 ianuarie: "Noi, Consiliul Național Coordonator PNL-CD, compus din președinții filialelor județene, președinții sectoarelor Municipiului București, și parte a membrilor Comitetului Coordonator și a parlamentarilor PNL-CD (...) ne exprimăm încrederea în președintele nostru, dl. Vintilă Brătianu și anulăm aceste hotărîri ce reprezintă încercarea unui grup condus de dl. N. Cerveni de a înlătura din fruntea partidului neavînd acest drept. Totodată îl săfătuim pe dl. Vintilă Brătianu să aibă în vedere încetarea colaborării cu cei 12 membri ai grupului Cerveni... Recomandăm delegației noastre de a continua negocierile cu PNL-AT și alte mișcări liberale în vederea unificării tuturor forțelor liberale". Desigur, mulți se mai pot întîmpla într-o lună, chiar și o "reconciliere", deși orgoliile (nerecunoscute) sunt destul de mari. "Nu sunt orgolios, pentru că altfel mă faceam președinte și nu vicepreședinte, nu-l aduceam din străinătate pe Vintilă Brătianu să conducă partidul creat de mine. Dar nici nu pot să-mi dau pe tavă partidul altui partid" (Nicolae Cerveni); "A făcut exact ce i-a făcut lui Cămpenean. Calificativul este destul de dur pentru un asemenea act" (Vintilă Brătianu).

Indiferent care va fi rezultatul acestui conflict, indiferent care va fi poziția adoptată de Convenția Democratică, care pînă acum a tăcut lăsind lucrurile să-și urmeze cursul, indiferent chiar de partea cui se află adevarat, important este că opoziția se vede confruntată cu lupte interne care nu fac decît s-o slabesc și să producă confuzie. Mă întreb care căci fedesemîni și-au frecat satisfăcătoarea și căci sceptici opoziționisti nu și-au spus "Eram sigur, dom'le!". Pentru că aceste cîineva misterioase au intrat într-un fel de tradiție, de rutină. Sînt împlacabile ca destinul. Un destin numai al opoziției, însă. Pentru că nu știu cum se întîmplă, dar în tabără adversă asemenea lovitură de teatru nu au loc, sau dacă au, cineva are grija să tragă la timp cortina, să stingă luminile în sală și piesa să continue numai după ce actorii (vechi sau noi) și-au schimbat în culise costumele și și-au învățat rolurile.

Mă întreb cum se va putea realiza unificarea mișcării liberale, care urmează să cuprindă atîțea multe formațiuni, dacă dintr-o început, încă de la jumătatea primului pas, au apărut neînțelegeri. Cum se vor desfășura negocierile cu PAC, cu Grupul pentru Reformă sau cu NPL? Mai bine nu ne mai gîndim, pentru că altfel ajungem să avem obsesia scenariilor.

EVENIMENT

EMIL

CONSTANTINESCU

este singurul politician român, după președintele Iliescu, care a fost primit (temp de 45 de minute) de către Sanctitatea Sa Papa Ioan Paul al II-lea și onorat cu medalia jubiliară a Sfintului Sava.

In cele patru zile cât a durat vizita, liderul CDR s-a mai întîlnit cu dl. Giulio Andreotti, fost prim-ministră, profesorul Garaci - conducătorul Consiliului Italian pentru Cercetări, cu senatorul Angelo Bernassola - vicepreședintă al Internaționalei Democrat Creștine, cu secretarul general al Partidului Creștin Italian - dl. Mino Martinazzoli, personalitate de prim ordin a vieții politice italiene și cu ministrul Instrucției Publice - d-na Rosa Russa Jerveleno. Totodată au mai fost vizitate o serie de trusturi și concerne: AGIP - întreprindere cu capital de stat, concernul siderurgic ILVA - a treia putere siderurgică din Europa, Banca Națională pentru Agricultură, societatea STET - pentru telefonia și telecomunicații etc.

Deși pe tot parcursul vizitei dl. profesor Constantinescu a susținut cauza României și avantajele pe care țara noastră le prezintă pentru investitorii străini, deși a încercat să atragă asemenea investiții, se pare că unor "patrioti" autohtoni din Parlament vizita le-a cam rămas în gît. Poate tocmai din aceste motive...

Alegerea

?
Arhiepiscopului de Cluj
În această săptămînă, organale de conducere ale Bisericii Ortodoxe Române se întîlnesc succesiv pentru a analiza pe lîngă problemele curente posibilitățile alegeriei nouului Arhiepiscop al Clujului, post rămas vacanță în urma decesului I.P.S. Teofil.

Candidatul firesc ar fi fost P.S. Episcop Vicar Irineu Pop Bistrițeanul, însă acesta este susținător al grupului de la Pucioasa (Glodeni) care viețuiește în Mănăstirea "Noul Ierusalim". În lumea bisericii, "Noul Ierusalim", este contestat de căi din grup se consideră ortodocși. Sinodul B.O.R. a ezitat pînă acum să debuzeze teologic și canonic acest caz tocmai pentru că este foarte dificilă luarea unei hotărîri. S-a avansat în ultima vreme posibilitatea ceterisrili P.S. Irineu, iar dacă aceasta se va întîmpla s-a spus că B.O.R. se va scinde. Conducerea bisericii respinge însă aceste posibilități. Pînă joi cînd se va întîlni Colegiul Electoral pentru a vota secret alegerea nouului arhiepiscop al Clujului, Consiliul Național Bisericesc și Sfintul Sinod vor lua în discuție candidaturile. Pe lîngă P.S. Irineu, care ar putea fi impiedcat de către Sinod să candideze, datorită legăturii cu "Noul Ierusalim", își mai dispută scaunul de la Cluj P.S. Emilian Birdăs. Ex-Episcop de Alba Iulia (de curînd promovat și academician), propus și susținut de Gh. Funar, Arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania, care daca ar accepta candidatura ar deveni cel mai important ierarh ortodox din Ardeal și I.P.S. Vasile, arhiepiscop de Tîrgoviște.

Precizarea P.S. Emilian la Cluj ar fi scandalosa în condițile în care în urmă cu trei ani poziția dînsului în fruntea Episcopiei de Alba Iulia a stîrnit dispute în presă și printre enoriași în legătură cu prezumptivele sale relații cu Securitatea și conducerea P.C.R. În condițile refuzului parintelui Anania ar mai fi o soluție: numirea I.P.S. Vasile la Cluj și mutarea P.S. Irineu la Tîrgoviște, pentru a urmări îndeaproape fenomenul de la Pucioasa. Se așteaptă hotărîrea Sfintului Sinod.

Grupaj realizat de
ANDREEA PORA
și ANDREI REMUS ION

“România nu este țara

aceea
troglodită,
naționalistă în

totalitatea ei și incapabilă de schimbare”

Interviu cu DOMOKOS GÉZA, primul președinte al UDMR, realizat de ANDREI CORNEA

ANDREI CORNEA: D-le Domokos Géza, suntem în a doua zi a congresului UDMR. Cum interpretați desfășurarea de pînă acum a lucrărilor?

DOMOKOS GÉZA: Deși nu suntem încă nici la jumătatea lucrărilor, congresul a depășit cadrul pe care l-am avut noi în vedere, dar l-a depășit în sens bun.

Iată că nu mai avem de-a face numai cu un for de dezbatere a unor proiecte, a unor documente. Congresul nu și propune numai să aleagă o nouă conducere, să definească o nouă strategie a UDMR, dar a devenit, pentru cîteva ore măcar, un loc de întîlnire a unor experiențe, a unor idei și a unor opțiuni politice de largă cuprindere și perspectivă în regiunea în care trăim. Mă refer la acele cuvintări rostite ieri și care au umplut aproape întreg programul zilei. Au trecut pe la tribună cei care au adus salutul lor, începînd cu prefectul județului Brașov și terminînd cu reprezentanții ai diferitelor organizații politice și apolitice din România. Au luat cuvintul reprezentanții importanți ai partidelor, ai unor mișcări politice și civile din România și Ungaria. A fost o idee bună, cred, a prezidiului congresului, de a da cuvîntul acestor reprezentanți. Si aici vreau să ajung. Pentru că, ascultînd cu atenție intervențiile – sigur, de concepție deosebite, de inspirație ideologică care varia –, ideea de democrație, de solidaritate, de dialog în spiritul de toleranță și al valorilor civice a pătruns în toate aceste intervenții. Si cred că în această parte a Europei, unde există la atîțea conflicte și neînțelegeri – care îmbracă uneori chiar forme tragică –, congresul s-a transformat într-un loc de întîlnire a acestor idei și într-un posibil model al schimbului de experiență, de păreri într-o problemă foarte sensibilă astăzi nu numai în Europa și nu numai în partea de est a Europei – a relațiilor interetnice, a minorităților lingvistice, religioase. Iată deci că este ceva mai mult decît am sperat noi și acest lucru mă umple de satisfacție.

A. C.: În mod specific, putem interpreta prezența masivă a liderilor CDR, inclusiv a d-lui Emil Constantinescu, ca pe un mesaj de solidaritate, ca pe un

mod de a spune minorității maghiare: “Nu sunteți singuri”.

D. G.: Cred că acest mesaj a fost foarte clar formulat și că a fost receptat ca atare. A fost vocea unei alte Români. A fost indicația unui drum pe care sunt convins că vom păsi pentru a ne atinge scopul – o Românie democratică, integrată organic în structurile democrației europene. Delegații congresului au receptat acest mesaj. Mă gîndesc că, în ultima perioadă, multe atacuri la adresa CDR au pornit prin cele adresate UDMR. După vechea concepție leninistă, trebuie să ataci totdeauna acolo unde este veriga cea mai slabă. Această “cea mai slabă verigă”, în ideea lor, este UDMR, pentru că aici poate fi manipulată cel mai ușor opinia publică. Problema integrării teritoriale, problema apartenenței Transilvaniei, problema loialității minorității maghiare preocupa opinia publică românească, foarte sensibilă la aceste chestiuni. Deci oferă o temă foarte bună propagandei, diversiunilor și manipulării societății. CDR a rezistat acestor presiuni. Si UDMR s-a împotrîvit acelor tendințe din cadrul unor grupări din interiorul ei care încercau să acredeze ideea că nici Convenția nu s-a lâmurit asupra unor probleme esențiale în ce privește problema națională, că este timorâtă, că din interesele electorale se fereste să ia atitudini clare pe aceste chestiuni. Că, sigur, nu e râu că facem parte din Convenție, dar nici să nu ne facem iluzii deosebite în această privință.

A. C.: Pragmatic vorbind, nu credeți că ar fi fost preferabil – existînd, bineîntele, o înțelegere de principiu asupra unor scopuri generale –, ca în ultimele alegeri Convenția să nu cuprindă și UDMR? Nu ar fi luat în această situație Convenția mai multe voturi, UDMR păstrându-și același număr de votanți?

D. G.: Nu. Vă rog să vă amintiți că în protocolul Convenției se stipula foarte clar că există o convenție politică, din care face parte și UDMR, dar și o convenție electorală, din care UDMR nu face parte, avînd liste separate, desfășurîndu-și campania separat.

A. C.: Dar din punct de vedere practic, lumea nu îne seamă de această distincție, iar UDMR a fost societății partea a CDR.

D. G.: Lumea nu este atentă. Astfel explic eu confuzia care s-a făcut. Într-adevăr, eu am primit scrisori de la români bine intenționați, democrați, care nu erau neapărat membrii vreunui partid din Convenție, nu făceau parte nici din tabăra opusă, dar considerau folositor să aducă la cunoștință unele idei. Ei se întrebau dacă nu ar fi mai bine să ne separăm sau poate chiar să ieșim din Convenție. Am meditat foarte mult asupra acestei chestiuni, eu toată obiectivitatea și luciditatea, dar cred că acest lucru – care ar fi adus poate unele avantaje electorale – ar fi însemnat o pierdere de credibilitate a ceea ce este cel mai important: aspectul principiilor. Sunt convins că CDR, așa cum este ea în momentul de față – nu suficient de bine articulată, cu o metodologie insuficient de clară, cu oferte sociale nu suficient de articulate, cu o structură de conducere care se aşază abia acum –, este totuși singura alternativă. Noi înțelegem foarte bine acest lucru și dorim să facem parte constructivă din această alternativă. Nu există altă cale de urmat în afara acestei alianțe cu forțele democratice românești. Dacă noi ieșeam din Convenție, putea apărerea pericolul să devină preponderentă acele forțe care ar dori ca noi să ne ocupăm de propriile noastre probleme – de apărarea intereselor minorității maghiare – și mai puțin de politică generală. Si mă tem că o închisare în sine, în propriile probleme, o izolare de la marile probleme ale societății în general ar putea în acest fel să aibă sanse mai mari. Si încă ceva. Observ că este perceptia alianței dintre noi și CDR în Occident și în străinătate în general. Este un argument foarte bun al faptului că România nu este țara aceea troglodită, naționalistă în totalitatea ei și incapabilă de schimbare, de o gîndire democratică, imagine ce, din păcate, este destul de răspîndită. Iată cum poate fi deschisă o cale de conlucrare, de colaborare și de sprijin reciproc. Profesorul Emil Constantinescu îmi spunea ce impresie bună a făcut în Italia cînd a anunțat, într-o discuție televizată acum două seri, că se va întoarce pentru scurt timp pentru a

participa la congresul maghiarilor din România.

Adineauri ne-am referit la situația din această parte a Europei în care trăim, și mai ales la tragedia din Bosnia-Herțegovina, din fostă Iugoslavie. Acum, cînd lumea este traumatizată de stîrile, de imagini și informații primite, de

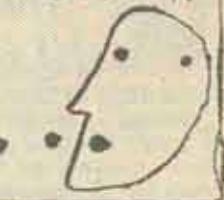
dimensiunea suferințelor umane și a distrugerilor, a iraționalității atât de greu controlabile, atunci sigur că un asemenea gest de solidaritate, tot într-o țară europeană unde sunt probleme foarte serioase și unde minoritatea maghiară reclamă anumite drepturi și unde nu acceptă Constituția în formă actuală, este un fapt extrem de important. Iată că o personalitate de primă mărime a vieții publice românești, președintele CDR, își intrerupe o serie de discuții importante pentru a participa măcar pentru cîteva ore la acest eveniment.

A. C.: Din acest punct de vedere, ce semnificație dăți lipsei unor reprezentanți ai guvernului României, mai ales cînd existau și reprezentanți ai guvernului Ungariei și ai partidelor din Ungaria? Mai ales că UDMR nu este numai un partid din opoziție, ci și o organizație a celei mai importante minorități din România.

D. G.: Noi am trimis invitații atât președintiei, cît și guvernului României. A fost prezent un consilier al președintelui României, dar din partea guvernului nu am

INTERVIUL

SĂPTĂMÂNII

cunoștință să fi fost cineva. Cum explic eu această absență? O consider o nouă dovadă a faptului că guvernul nu are o viziune clară, principii clare în această problemă. Si cred că nu vrea să deranjeze, să irite acele forțe extremiste cu care, prin forța lucrărilor, a intrat în coaliție. Nu numai că acceptă, dar chiar solicită sprijinul acestora și face chiar concesii în favoarea lor. Iată deci că prizonieratul în care se află în momentul de față prin relațile cu aceste partide și forțe extremiste îl impiedică, chiar dacă își dă seama de importanța acestui moment și înțelege că este vorba nu numai despre un partid de opoziție, ci despre o prezență socială ce exprimă votul a peste un milion de cetăteni și că ar fi bine să se informeze asupra problemelor acestora.

A. C.: În locul lor, eu își încercă o tactică a captării bunăvoiinței, și își încercă, în propriul interes, să sparg unitatea Convenției, demonstrînd UDMR-ului că are mai multe motive să aibă o poziție conciliantă față de

INTERVIUL SĂPTĂMINII

programului UDMR - care se discută acum - unele formulări care au stîrnit deja discuții și recunosc că și pentru mine multe din ele sunt puțin inteligibile sau, în orice caz, prin ele se pot înțelege foarte multe lucruri. Să vă dau numai un exemplu, o singură frază: "Așigurarea auto-organizării grupurilor naționale în sensul că în toate problemele vizând viața lui internă, grupul să decidă el însuși". Cum adică?

D. G.: Acesta este un principiu foarte cunoscut în democrațiile europene. Este vorba despre descentralizare, de și despre autonomie locală. Să dău un exemplu: o școală într-un sat - de ce să fie numit directorul acelei școli de către inspectoratul județului și să nu fie ales de comunitatea părinților și a profesorilor? Sau cum să fie folosite fondurile locale.

A. C.: În privința celor aduse în discuție se pune următoarea întrebare: această formă de descentralizare, care se practică în multe părți, trebuie să fie restrânsă numai la grupurile etnice – așa cum pare să rezulte din program – sau o vedeți valabilă pentru orice tip de comunitate?

D. G.: Sigur că este valabilă pentru orice tip de comunitate. Noi am spus că atunci cind vorbim despre autonomie comunitară înțelegem acest concept ca pe o condiție esențială a democrației în general și nu ne referim numai la comunitățile etnice, ci la toți cetățenii

[View all posts by admin](#) | [View all posts in category](#)

tarīj

A. C.: De ce nu apare explicit acest lucru în proiectul de program?

D. G.: Că nu ar apărea acest lucru nu ar fi atât de rău. Dar apar unele lucruri confuze. Noi am fost de multe ori ironizați pentru lipsa exactității traducerilor. Eu am fost într-o situație acum, la congres, să opresc difuzarea textului românesc al intervenției mele pentru că era lamentabil tradus. Asemenea lucruri, din păcate, apar. Nu avem un corp de traducători calificați, care să cunoască terminologia respectivă – juridică, politică, economică. Traducerile noastre suferă de multe ori de imorozat.

Acum se discută textul programului. Să nu uitați că acestea sunt niște extrase, niște principii de bază. Ele trebuie să aibă maximum de claritate. Comunitatea noastră acceptă ideea - sper eu - că problema drepturilor noastre, garantarea și acceptarea lor nu poate fi concepută în afara cadrului general al democrației românești, de situația economică, de acel se observă biserică și preoți, sunul democratic. Pericolul unui nou etatism, evident în ultimele luni în România, este sesizat într-un grad mai înalt de noi. Pericolul la adresa democrației poate fi sesizat cu mai multă acuitate de comunitățile minoritare. Noi am elaborat o strategie, un program de urmat. Acest program și doleanțele noastre nu au nici o legătură cu integritatea țării, cu separația sa, cu domnitorul său.

către oamenii care gindesc liber – anume, că într-o vreme cînd opoziția românească din Parlament era insignifiantă, dvs. ati reprezentat problemele opoziției și ale democrației românești mult dincolo de aspectele legate strict de comunitatea maghiară.

D. G.: Am participat la elaborarea acestei strategii și am fost adeptul acestui compor-

oferi ca obiect de studiu, de analiză congresului ar fi fost chiar dezastroso, pentru că este imposibil de realizat. De aceea s-a găsit formula unei mese rotunde de conciliere, care a propus o soluție de ieșire din situația creată. De aceea sunt adeptul unor asemenea discuții sincere, deschise și purtate cu bună credință.

tament. Dar, din păcate, în această problemă esențială a democrației, a descentralizării, a renunțării la birocratia de stat, a lăsării la latitudinea comunităților felul de a-și organiza viața și de a-și folosi

organiza viața și de a-și folosi
cât mai bine resursele, inteligența,
propria experiență și de

D. G.: Am fost convins din primul moment - și această

primul moment - și acest moment a fost probabil 23 decembrie 1989, cind am elaborat împreună cu cățiva prieteni acel apel care a stat la baza înființării UDMR - cărolul meu este tranzitoriu. Am fost toată viața mea un om de cultură, un om al redacțiilor. Am lucrat în edituri aproape treizeci de ani. Mi-am asumat sarcini politice, înțelegind că este nevoie ca minoritatea maghiară din România să aibă o astfel de organizație care să

sine, este una pluralistă. Sunt în ea, după cum este cunoscut, diferite partide, organizații profesionale etc.

A. C.: Să știi că acest lucru nu este bine cunoscut în presa și în publicul românesc. Chiar și pentru mine a fost o oarecare surpriză să constat aici diversitatea foarte mare din cadrul UDMR – lucru normal, de altminteri. Dar s-a impus imaginea – foarte greșită – a maghiarilor care votează în bloc și care sunt toți de același părere.

D. G.: Iată unde din informa-

D. G.: Iată unde duce informația inexactă și repetată de multe ori. Și, ciudat lucru, deși eu repet de aproape trei ani că nu suntem o organizație monolitică, un partid – așa cum reiese din acuzațiile care se aduc la adresa noastră –, ci că se compune din partide. Există în UDMR un partid creștin-democrat, există un partid independent, de orientare liberală, există un partid al micilor agricultori. În UDMR, în ultima vreme, s-au conturat foarte clar platforme. Una este Cercul Liberal, iar a doua este Inițiativa Maghiară din Transilvania, care este de orientare național-creștină. A apărut nu de mult Asociația Lucrătorilor Maghiari din Transilvania, de orientare social-democrată. În afara de acestea există o Uniune a pedagogilor, una a economiștilor, una economică, unele culturale, o puternică organizație a tinerilor democrați maghiari, una de femei. Uneori am impresia că este un miracol că UDMR continuă să existe. Și în condițiile în care partidele constituite cu decenii în urmă, cu o tradiție îndelungată, cu o istorie gloriosă s-au rupt, s-au fărișit... .

A. C.: Eu nu cred că e un miracol. E un lucru foarte explicabil. Este sentimentul "încercuirii", ca să spun usa.

D.G.: Da. Dar UDMR și-a păstrat totuși, prin această diversitate, unitatea. La această unitate a contribuit și acest sentiment de inseguritate, de amenințare permanentă din partea extremei șovine românești. De asemenea, venea tot ca un element de incertitudine, atitudinea de expectativă, de ezitare sau de indolență a Puterii. De aceea a avut comunitatea noastră această atitudine politică, acest comportament care, este cunoscut, cu ocazia alegerilor și a votării Constituției. În povida amintitei diversități.

Sigur, se spune despre mine că am avut în unele momente un comportament dictatorial. E foarte greu să fiu de acord, fiindcă prin natura mea nu pot accepta dictatura. Stiu că se fac asemenea afirmații, evident, nu de toată lumea, dar sunt unii care susțin acest lucru. Alții spun că n-am fost suficient de ferm. Au trebuit puși la punct unii care în mod evident atenția la conlucrare, la linistește organizației, care abăteau atenția spre probleme minore.

Se presupune că și Puterea sau organisme obscure ale societății SRI-ul chiar, ar fi fost implicate. Așa cum probabil au încercat să dezbină alte organizații, de cenu ar fi încercat și cu acest partid? Alții spun că am fost prea conpliant. Chiar "omul Puterii" mi s-a spus. Cunoșnind toată lumea că am fost mulți ani prieten cu Ion Iliescu, că ne cunoaștem din tinerete, ar fi reieșit că ar exista o teleghidare cumva din partea sa, a trebui rilor Uniunii, prin intermediu

Incepind de la sfîrșitul lui februarie '90, mi-am dat seama că Frontul Salvării Naționale nu este acea organizație democratică în care am sperat, eu fiind în CFSN de la început. Părerea mea despre dl. Ion Iliescu am formulat-o de multe ori, arătând greșelile pe care le face și limitele sale în înțelegere.

A. C.: El este un om care nu se poate adapta unei noi realități.

D. G.: Aceasta nu înseamnă, desigur, ca eu să nu-mi amintesc de un tiner student, de un intelectual român, cu bun simt, modest, talentat, cum a fost atunci cind l-am cunoscut eu, și chiar și de un activist de partid care, spre deosebire de imensa majoritate, era mult mai recepțiv în legătură față de cercurile culturale, intelectuale, artistice din București sau din alte orașe. Dar cred că nu asta e problema, atunci cind la adresa mea, din partea unor grupuri din UDMR, vin invitații. Problema este cea despre care am vorbit la început: în primul rind, eu nu pot să văd în sine realitatea numită "maghiarii din România". În al doilea rind sunt absolut convins că nu avem nici o sansă, orice efort am face noi, dacă nu ne bucurăm de sprijinul forțelor democratice și dacă începutul cu încetul nu vom ajunge ca problemele să fie înțelese și acceptate de societate și de instituțiile statului ce elaborează legi, reglementări și care asigură, garantează apărarea libertăților și a drepturilor.

A. C.: Vorbeați în discursul dvs. despre "eroismul pașilor mici". Cui vă opuneați?

D. G.: La noi, totdeauna în situații de criză a societății, apare patetismul, retorica, populismul sau, de ce să nu numim, demagogia. Au șanse foarte serioase de a cîștiga oamenii. Sînt însî care nu văd clar în cîtro se îndreaptă. N-au sentimentul siguranței, n-au perspectivă, trăiesc în derută. Ei, în mod instinctiv, sunt atenți și gata să urmeze oamenii hotărîti. Oameni care vorbesc cu voce tare, cit mai simplu, și care le arată un drum. În asemenea condiții, cînd se dezvoltă extre-mismele – preludiul al totalitarismului – apar cîteva simboluri: martiriu, eroismul, sacrificiul. Eu am considerat necesar să atrag atenția maghiarilor din România și UDMR să fie atenți la acest fenomen. Mai ales că prin cuvinte mari se distrage atenția de la problemele adevă-

atenția de la problemele adevărate și dureroase ale oamenilor și am spus că adevaratul eroism nu înseamnă, de obicei, și în sensul adevarat al cuvintului, faptele mici, mărunte, care sunt constante și făcute cu consecvență. Deci am chemat la muncă, la activitate socială, la confruntări de idei, la activism, la o atitudine pe care le-am contrapus apatiei, renunțării, oboselii. Pe de altă parte, am contrapus atitudinii romantice, irationale, patetice realismul și un pragmatism civic.

A. C.: S-ar părea că după aplauzele pe care le-a primit discursul dv. - chiar neașteptate după unii membri UDMR cu care am stat eu de vorbă -, mesajul dv.

D. G.: Eu cred că nu numai acest mesaj a fost receptat bine – ceea ce, de ce să o ascund, a fost o satisfacție pentru mine, acum la încheierea carierei mele politice. Dar cred că și acele idei au fost bine primite, cele legate de relațiile UDMR-ului cu alte forțe, de politica de viitor.

ANDREI CORNEA

Adevărata Românie s-a aflat la Brașov

Printre atitea imagini incomplete sau de-a dreptul false cu care viețul se numără și ceea ce unității UDMR. Înțeținută cu bună stînjenă, pesemne, de către Putere, această imagine ce vrea să spună că maghiarii formează în totalitate un bloc compact care votează UDMR fără exitate și fără absență, manifestând o uniformă ostilitate față de români, este cum nu se poate mai neadevărată. Mai mult decât altădată, congresul al III-lea al UDMR, înăuntru la Brașov între 15-17 Ianuarie, a evidențiat faptul esențial că UDMR nu este un partid, ci o alianță a unor numeroase și foarte diverse partide, grupuri, asociații civice și culturale animate de ideologii distincte. UDMR este, în fapt, o replică maghiară, mai redusă, a societății românești: există și nici liberați, există și creștin-democrați, există și socialisti, există chiar și replici în miniatură ale "României Mari", judecind după graba cu care unii reprezentanți ai UDMR s-au grăbit să-și califice critici din cadrul Cercului Liberal de la Cluj drept "trădători", "asimilaționisti" și "vînduți românilor". Desigur, UDMR a reușit să nu se scindeze, deoarece problemele generale ale comunității maghiare rămân, pînă la urmă, prevalente. Dar obiectivitatea unui compromis se realizează cu prețul unor mari eforturi și cu cel ai unor semnificative declarări în textele programatice.

Congresul UDMR de la Brașov a avut de decis în două chestiuni principale, strîns legate de altminteri între ele. Pe de-o parte, trebula aleasă o nouă conducere, după retragerea d-lui Domokos Géza de la președinția Uniunii. Locul liber era jînduit de episcopul Tökés László, pînă nu demult o personalitate harismatică printre maghiari, dar considerat de către români (și nu doar de către naționaliști) drept un extremist. În al doilea rînd trebula adoptat un Program în care anumite formulări ca "autonomie teritorială" – apărute deja cu ocazia Declarației de la Cluj – stîrniseră, încă înaintea congresului, serioase rezerve chiar și printre aliații UDMR. Victoria aripilor Tökés-Szöcs asupra moderărilor de diferite nuanțe (Frunda György, Tokay György etc.) ar fi însemnat închiderea UDMR în izolaționism ethnic, ascuțirea conflictelor cu români și organizările acestora și, foarte grav, compromiterea poziției Uniunii în cadrul Convenției Democratische, cît și compromiterea acestora din urmă în ochii electoratului românesc, care ar fi considerat-o răspunzătoare de a fi susținută atât timp pe extremiștii maghiari.

Sesizind primejdia, Convenția s-a mobilizat masiv. Aproape toate personalitățile de marcă ale CDR au fost de față la congresul de la Brașov, căruia i-au adus salutul. Formulat în diferite modalități, mesajul d-lor Emil Constantinescu (ce și-a întrerupt o vizită importantă în Italia), Corneliu Coposu, Stelian Tănase, Gabriel Andreescu, Sergiu Cunescu, Horia Russu, Simina Mezincescu etc. a avut un unic conținut: "Nu sănăti singuri, nu trebuie să vă izolați, aveți de dus o luptă comună". Aplauzele susținute, cu care în special primii doi de pe lista de mai sus au fost primiți de către delegați, au dovedit că mesajul a fost bine înțeles, ceea ce, desigur, a întărit poziția moderărilor.

TAMÁS GÁSPÁR MIKLÓS:
"Forma ideală a conviețuirii
ungurilor cu majoritatea
românească trebuie elaborată de
către forțele politice din
România"

D-le Tamás Gáspár Miklós, cum vedeti actualul congres al UDMR? Va aduce el modificări esențiale în strategia acestui partid?

Atitudinea oficială a tuturor celor din afară, bineînteleș și a partidului de care aparțin (Alianța Liber-Democrată), este că noi ne-am bucurat dacă unitatea UDMR ar fi păstrată. Totuși, se vede din ce în ce mai mult că tendințele politice din sinul UDMR se profilează tot mai puternic. Dîntr-un punct de vedere, acest lucru este îmbucurător, pentru că este un proces natural democratic, și drumul organizării politice într-o societate modernă. Pe de altă parte, interesul politic și logistic al ungurilor din România este să păstreze acest bloc de voturi care li conferă o influență politică mult mai importantă decât, de exemplu, minorității ungurești din Slovacia, unde există patru partide politice ungurești. Eu cred că diferențierea în cadrul mișcării UDMR (care nu este identică cu partidul parlamentar) va deveni mai puternică. Problema este că UDMR reuneste o

organizație corporativă, de reprezentare de interese pentru toți ungurii din România și, în același timp, este un partid politic. E un paradox politic, bineînteleș. Acest caracter dublu creează tensiuni și de aceea această adunare nu mi se pare așa de entuziasmată și unită, cum am văzut-o înainte.

Conceptul autonomiei etnice este mărul discordiei într-un fel, nu numai între români și maghiari, dar chiar între partea democratică a spectrului politic românesc și anumite elemente din UDMR. Cum vedete această chestiune? Cunoașteți Declarația de la Cluj?

Desigur, cunosc această declarație. Totuși, în calitatea mea de om politic străin, mă abțin să pronunț vreo opinie asupra acestei declarații. Eu cred că forma ideală a conviețuirii ungurilor cu majoritatea românească din România va trebui elaborată de către forțele politice din România într-un dialog. Conceptul autodeterminării interne – aceasta este traducerea exactă a conceptului propus de Declarația de la Cluj – este un concept insolit, dar nu văd de ce ar trebui refuzat o nouă conceptuală. Poate este necesar să schimbăm ideile tradiționale liberale asupra constitutionalismului și asupra statului de drept, fiindcă în doctrina juridică clasică liberală, suveranitatea este indivizibilă și loialitatea cetățeanului față de stat este indivizibilă. Nu există o loialitate față de

grupul tău etnic.

Mie mi se pare că este un pas înapoi sub acest aspect. Se revine la un corporatism care voia să amintească de Evul Mediu. Declarația face chiar referiri la vechile comunități din Transilvania.

Referirile la tradiție formează întotdeauna părțile ale strategiei retorice și ele nici nu mă impresionează, nici nu mă conving. Dar cred că doctrina tradițională a statului național liberal constitutional, cum există în Europa de Vest chiar și astăzi, nu oferă soluții satisfăcătoare statelor multietnice din Europa Răsăriteană. Trebuie încercate soluții noi. Eu cred că noi totuși trebuie să privim cu încredere ce se întâmplă. Este o încercare, o propunere, un proiect intelectual care trebuie discutat, dar numai de voi. Nu cred că trebuie discutat între Ungaria și minoritatea ungurească din Transilvania, ci între români și unguri transilvăneni. Poate că acest concept puțin provocator, nou, ar putea induce o discuție utilă.

TOKAY GYÖRGY:
"Dacă dorim o democratizare
reală trebuie să democratizăm
propria noastră organizație"

D-le Tokay György, ce așteptați de la acest congres?

O clarificare, o structură nouă și

eficientă, lichidarea unor polemici care au depășit cu mult limita admisibilului și suportabilului.

La ce vă referiți, exact?

La niște polemici absolut personale, care nu au nimic comun cu o polemică politică și care în ultima perioadă, mai ales în cea premergătoare congresului, au luat o amploare absolut nejustificată și aş spune nedemnă de maturitatea politică a acestei organizații care, timp de trei ani de zile, a dovedit o consecvență, o coeziune și o coerență în acțiunile sale. Pur și simplu, pentru mine a fost o surpriză nepărtăcută felul în care unii chiar din conducerea UDMR s-au lăsat atrași de o polemică pur personală. Problemele sunt mult mai serioase decât problemele persoanelor. De fapt, aici, atât dvs. cât și întreaga țară asistă la o tentativă de precizare a acelei oferte politice – să foloseșc și eu săbionul încrețit la ora actuală –, cum am caracterizat noi declarația noastră cu privire la autoguvernarea interioară, bazată pe principiul autonomiei comunitare. Este un concept nou care urmează a fi mai bine precizat și trebuie găsită o cale – eu zic că este sătînifică, nu numai una politică – pentru a umple cu conținut această nouă noțiune, de a clarifica mijloacele juridice – subliniez – în contextul legal românesc, pentru a putea face ceva în această direcție. Care ar fi primul pas? Noi, dacă dorim o democratizare reală, trebuie să democratizăm propria noastră organizație.

Cum vedeti în continuare relațiile UDMR cu CDR?

Vreau să fiu foarte precis. Eu consider că UDMR nu a fost și nu va fi un partid cu o singură cauză. Adică nu este și nici nu a fost un partid sau o organizație etnică, concentrată numai și numai pe rezolvarea problemelor minorității maghiare. Nici nu trebuie să fie așa ceva. Ea este profund interesată în procesul de democratizare. Își am făcut dovada acestei afirmații timp de trei ani de zile și m-a bucurat rezultatul analizelor făcute de către analiști de mare valoare, care au recunoscut consecvența cu care, în orice problemă sau moment-cheie, noi am optat pentru soluția democratică. Așa trebuie să fie și în viitor.

GYIMESI ÉVA:
"În loc de argumente am primit
etichetări: «este vîndută
românilor»"

D-nă Gyimesi, care este situația dvs. în UDMR? Știu că ati fost supuși unor atacuri. Din ce motive?

Avin în vedere faptul că în România democrația este încă foarte fragilă, eu mi-am exprimat de mai multe ori opinia că ar trebui să instituim o armonizare între scopurile noastre naționale și procesul democratizării în întreaga țară. Deci eu cred că în acest context românesc, în care societatea a adus o mentalitate obișnuită cu paternalismul statului, cu anumite autorități, cu necunoașterea inițiatiilor personale, deci având în vedere că practica democrației nu s-a instaurat încă în România, eu cred că orice revendicare pentru drepturile noastre colective provoacă anumite suspiciuni în societatea românească. Și noi nu am făcut tot ceea ce trebuie să facem pentru a orienta societatea românească, pentru a arăta ce vrem de fapt noi, maghiarii, în România. Eu cred că pe lingă programele noastre – care, după cum vedeti, se reinnoiesc din an în an –, explicabile pentru societatea de limbă maghiară, ar trebui să explicăm întotdeauna în public, în cadrul forumurilor, organelor de presă, de radio-tv, tot ceea ce dorim pentru noi. Fiindcă extremiștii români se pot baza pe această necunoștință a cauzei noastre și pot manipula masele românești împotriva noastră. Este ceea ce se întâmplă acum, de

LITICA R - VICTORIA DE RADICALILOR

exemplu, la Cluj. Eu am crezut că organizația noastră va fi una în care pluralismul intern va fi un lucru firesc. Să nu lăsăm altceva decât că am trăit cu convingerile că opinile mele – oarecum diferite de opinile liderilor actuali ai UDMR – se vor întâlni cu argumente și nu cu etichetări. Am analizat situația noastră în contextul societății românești. În această fază poststalinistă, am analizat și situația populației maghiare, a diferențelor grupurilor și straturilor sociale care au oarecum și alte interese decât cele naționale. Deci pe lîngă faptul că noi suntem discriminati din punct de vedere național, avem aceleasi griji pe care le are societatea românească în ansamblul ei. De aceea cred că noi trebuie să avem grijă de toți indivizi care alcătuiesc această comunitate. Cred că nu e bine să gindim numai în termeni de colectivitate. Filosofia mea este personalismă – spun personalismă pentru că este mai aproape de personalismul creștin. Crezul meu este deopotrivă creștin și liberal, ceea ce este oarecum contradictoriu, dar opinia mea este că valorile creștinismului și ale liberalismului se pot armoniza. Viața mea reprezentă o dovadă că se pot îmbina aceste două ideologii, aceste două credințe. Or, cind am analizat problemele noastre din această perspectivă, formulind și anumite critici la adresa

liderilor noștri, m-am întîlnit cu o intoleranță nemaipomenită, pe care cred că nu o merit. Eram cîteodată dură în argumentația mea, lucidă și foarte categorică, însă în loc de contraprogramamente am primit etichetări, ca de exemplu: "este vindicător română", "este trădătoare, lașă", "este o slugă a guvernului lui Iliescu".

Cine v-a spus asta?

Înțelectualitatea de elită, să spun așa. În primul rînd Sutő András – scriitorul cu renume în rîndul populației maghiare. Iar astăzi a apărut în Magyar Szó articolul d-lui episcop Tokés. Sunt anumite fapte care au precedat aceste articole. Eu am scris și scrisori personale d-lui episcop, scrisori foarte amicale, pentru că noi am avut multe lucruri în comun. De exemplu, eu am fost printre foarte puțini care s-au solidarizat cu Tokés în timpul acțiunii dinaintea revoluției. Să poată să-i că am făcut parte și din opoziția maghiară. Făcându-se aluzie la faptul că am avut și relații cu d-na Cornea și cu ceilalți din opoziția românească, mi se reproșeză faptul că mă impac mai bine cu opoziția românească decât cu elita UDMR. Or, având în vedere că orice extremism este foarte departe de mine, consider că nu pot face o diferență foarte mare între extremiști ca Eugen Barbu sau scriitorul Csávár István din Budapesta. Liberalismul meu tinde acum din ce în ce mai mult să se deplaseze spre stînga. Eu nu spun despre dl. Tokés sau despre alții că sunt extremiști. Dar este o nerăbdare și o necăzuință cu care citeodată noi formuim anumite programe, fără a iniția opoziția românească în ceea ce vrem noi să întreprindem. Nu văd că opoziția maghiară s-ar adresa acum opoziției românești ca unor parteneri adevarati, pe care tot timpul să-i informez despre dorințele noastre. Nu spun să cerem îngăduință unor personalități sau partide românești în ceea ce facem, dar trebuie să explicăm anumite lucruri, pentru a nu ajunge în situația în care, în "22" de exemplu, cind cineva îl întrebă pe Szilágyi Zsolt sau pe Varga Attila ce este de fapt autonomia internă sau drepturile

colective, să nu poată fi date răspunsuri clare. Eu cred că răspunsurile din "22" nu au fost formulate destul de clar și este rău să ne reușim să ne facem înțeles.

Nu cumva unele răspunsuri declarate de datorează faptului că diferențe personalități înțelegeri de fapți lucruri foarte diferențiate, pe care, pentru o uniune de fată, le exprimă prin aceiasi termeni?

S-ar putea ca anumite disensiuni să aibă la rădăcină acest fapt. Eu cred că e foarte important ca terminologia să fie univocă și în acord cu documentele referitoare la aceste drepturi sau autonomii. Or, eu observ un dilettantism al conducerii actuale, anume: cei care fac programele și ideologia UDMR nu sunt oameni care să se fi ocupat de științe sociale. El sunt inginer sau agronom. Or, dacă un inginer sau un agronom se apucă de probleme sociale este firesc să nu aplique corect terminologia ideologică și politică. Un lucru este pentru mine foarte cert: că la sfîrșitul secolului XX, înțellectualitatea nu ar trebui să mai aibă pretensiuni de Mesia înaintea poporului. Mesianismul înțellectualitatii din Europa de Est nu ne mai poate ajuta. Înțellectualitatea pare a fi la fel de paternalistă față de societatea civilă ca și statul față de societate în socialism.

Deci dacă înțellectualitatea nu acordă mai multă atenție societății civile și nu întrebă în mod sincer indiviziile societății ce interese vor să-și formuleze, ea va acționa în van. Nu noi trebuie să formulăm interesele societății, ci societatea trebuie să aibă autonomie, iar noi trebuie să o ajutăm să ajungă la capacitatea de a-și gîndi propria soartă.

Pe scurt, pînă cînd nu se va schimba mentalitatea, nici o autonomie

nu va funcționa. Autonomia funcționează numai dacă intr-adevăr indivizi pot trăi cu ea, dacă au curaj și initiativă. Să nu fie un cadru vid, ci unul în care să putem dezvolta un conținut adecvat.

Credeți că un discurs de acest tip – liberal, rațional, moderat dar riguros din punctul de vedere al logicii sale – nu este o pasare rară în acest sumbru sfîrșit de secol, presărat de atitudini extremiste, fanatism și fundamentalism?

Intr-adevăr, cîteodată mă simt foarte singură și am foarte puțini prieteni care gîndesc așa. Mai ales cei care au curajul să mărturisească faptul că sunt liberali. Sunt unii care gîndesc așa, dar fiindcă liberalismul a devenit o "injurătură" în Europa de Est, consideră rușinos să fi liberal. Eu sufăr foarte mult pentru aceste atacuri, care pun la îndoială loialitatea sau sentimentul meu național. Dar eu consider că în acest sfîrșit de secol, după atîtea războiului provocat de naționalismul, ar trebui să ne dăm seama că nici un fel de colectivism nu duce la pace. La pace duce numai o activitate mult mai apropiată de fiecare om, o activitate mai minuțioasă, întreprinsă cu mai multă răbdare, pentru ca societatea să ajungă la democrație. Consensul unor oameni foarte diferenți, al unor ideologii diferențiate, se formulează nu prin declarații ex catedra, ci prin dialog.

TONI NICULESCU:
"Acolo unde populația maghiară este majoritară, dorim să decidem noi, respectînd legile țării"

Sînt un radical?

Nu. Această împărtîtere în radicali și

democrați mi se pare puțin simplistă. În cadrul Cercului Liberal cunoște suficienti membri pe care, dacă li ascultă, nu-i pot încadra în acest grup al radicalilor. În linii mari, țările noastre sunt asemenea: de exemplu, în problema invățămîntului în limba maghiară, diferențele nu există decât în ceea ce privește strategia. S-a scris în presă despre strategia "pașilor mici" și despre ceea ce a radicalilor, care doresc să ceară cît mai repede niște drepturi. Eu – dacă trebuie neapărat să fiu băgat într-un sortar – mă situez undeva la mijloc.

S-a discutat foarte mult despre acest concept al autonomiei locale sau al autoadministrării locale. Nu vi se pare că proiectele UDMR nu au fost suficiente de clare, ceea ce a stîrnit multe nedumeriri?

Este adevărat că nici în forurile internaționale nu s-au clarificat acești termeni. Dar ca scop, mi se pare normal ca dorințele noastre să fie enunțate. Să, după cîte s-au auzit și de la această tribună, mai multe foruri internaționale se ocupă deja cu clarificarea acestor noțiuni.

Vreau să vă citesc o frază din proiectul de program (între timp masiv amendat): "Asigurarea auto-organizării grupurilor naționale, în sensul că în toate problemele vizînd viața lui internă grupul să decidă el însuși". Aceasta este fraza. Să presupunem acum că avem de-a face cu un proces civil, ce implică doi membri ai comunității. Ce înseamnă atunci "comunitatea să decidă ea însăși"? Presupune cumva că nu mai au valoare legile în vigoare pe tot teritoriul țării?

Nu, în nici un caz. Dvs. atî interpretat deformat acest text. Eu nu sunt specialist. Ceea ce dorim noi este ca în instanțele judecătorești sau în administrația locală, acolo unde populația maghiară este majoritară, să putem să folosim limba și să decidem noi, respectînd legile țării.

Vedeți, problema este că aceste fraze se pretează la multe interpretagi, ceea ce a creat agitație, nu numai în rîndurile inamicilor, dar chiar și printre prieteni. Să în legătură cu aceasta să vrea să vă întreb dacă nu vi se pare că o radicalizare a UDMR, fie și prin utilizarea unor astfel de formule, n-ar face decât să dea apă la moară naționaliștilor români și să-i facă să se simtă justificați.

Așa este. Dar mai întîi să vrea să vă spun că nedumeririle există chiar și în simbolizația noastră. Acești termeni nu sunt clari nici pentru toți cei din cadrul UDMR. Mai întîi ar fi trebuit consultatii specialiști. Ar trebui să vorbiți cu dl. Frunda sau cu dl. Tokay. Sunt convins că se va da apă la moară naționaliștilor, dar, în același timp, găsesc că este normal să ne formulăm aspirațiile într-un program.

Eu voiam doar să vă dau câteva exemple. Înălătă o frază, referitoare la UDMR: "Nu face compromisuri neprincipiale cu Puterea sau cu orice altă forță politică". Recunoașteți că este o frază și prost scrisă, și prost gîndită? Dar ea a apărut deja astăzi în tirajul de masă. Aceasta este problema.

Politica fără compromisuri nu există. Pe urmă, ce înseamnă Putere? Puterea actuală o știm, dar această Putere se poate schimba. Dvs. faceți un program pentru un termen mai lung.

Recunosc, sănt prost formulate.

Deci întrebarea mea este dacă nu credeți că ar fi oportun ca UDMR să se concentreze alături de celelalte forțe democratice, în primul rînd pe realizarea aceluia minim de democrație și de stat de drept, care să facă posibilă, după ce intră în substanță acestei țări, obținerea unor drepturi suplimentare și, de ce nu, chiar și unei "discriminări pozitive" în favoarea minorităților?

Atî spus "în primul rînd". Eu sunt convins că UDMR a dovedit în Parlament că este interesat în îndeplinirea acestui tel – stat de drept, societate civilă –, deci lucrările nu pot fi clasificate cu "în primul rînd" sau "în al doilea rînd". Ele pot fi făcute în paralel. Eu sunt convins că UDMR a militat pentru aceste idealuri în Parlament.

BÁNYAI PÉTER:
"Noi exagerăm importanța lacunelor Constituției, în loc să tipărim că ea nu este respectată măcar așa cum e ea"

D-le Bányai Péter, faceti-mi o scurtă descriere a lucrărilor UDMR pînă astăzi,

simbătă dimineață.

E o greșeală că s-a acordat un număr prea mare de ore saluturilor diversilor invitați, partidelor din țară, din străinătate, fiindcă ne-a luat foarte mult timp. Sunt probleme foarte grave și complicate de derbatut. Problema esențială este că asupra statutului viitor există foarte multe variante. Statutul este destul de lung. Există un proiect în care fiecare punct apare cu patru-cinci alternative. Deci teoretic s-ar fi putut vota. Dar juridic, cu votul pe articole s-ar fi intrat într-un nonsens, pentru că, evident, s-ar fi putut vota într-un anumit fel articolul 2, articolul 14 putind să se dovedească ulterior a fi în contradicție cu articolul 2. Deci s-a propus să se voteze doar principiile de bază ale statutului. Practic, se va alege un fel de organ de conducere – despre care nu știm încă nici cum se va numi, nici că membri va avea –, iar statutul și celelalte vor fi lăsat pe seama unor comisiile ale noii conduceri. Oricum, e singura soluție pentru a mai cîștiga ceva timp.

E adevărat. Totuși, nu acordăți o anumită importanță saluturilor, mai ales venite din partea reprezentanților de frunte ai Convenției?

Bu da, avînd în vedere că existența tendinței de izolare, a sentimentului de a fi lăsați singuri – de care, evident, profită aripa radicală a UDMR. Vînd-nevînd, această aripă a fost puțin descurajată, să-văzut bine reacția sălii. Aplauzele viguroase – în special pentru dl. Coposu și dl. Emil Constantinescu, dar și pentru alții – le interprez și ca un fel de aplauze împotriva izolaționismului. Aceste aplauze m-au făcut mai optimist. Puțin mai înainte erau mult mai sceptici. Aceste aplauze le interprez ca un fel de încurajare pentru acei din UDMR care nu văd rezolvarea problemelor noastre specifice separat de forțele democratice românești.

Aș dori un foarte scurt comentariu asupra acestor noțiuni care încură pe foarte multă lume, legate de autonomia teritorială, sau locală. În proiectul de program, pe care l-am primit cu toții și care va fi poate discutat, continuă să rămână o serie de noțiuni neacoperite și vagi, în care se postează introduce orice, inclusiv ceva normal și rezonabil, dar și o bombă cu explozie înțîrziată, cum spune Evenimentul zilei. Cum vedete lămurirea acestor chestiuni?

In două zile nu se mai pot lămuri aceste lucruri. Ele trebuie lămurate de un grup mult mai restrîns, de oameni de meserie – de juriști, politologi, sociologi –, care să dea o interpretare foarte explicită. Fac acum o comparație. Dacă există o filarmonică, eu înțeleg ca dirijorul ei să fie aleș de către muzicieni și nu de către un biocrat din București.

Sistemul administrației noastre locale, cu model francez, prezent în Constituție și în legi, funcționează pe două nivele. Pe de o parte, prefecții trimisi de la centrul și, pe de altă parte, primari și consiliile, alese local. Nu e un conflict?

Problema este că în această țară noi ne legăm foarte mult de legi, de Constituție, dar nici legile, nici Constituția nu sunt respectate. Un exemplu este Funar. Problema lui Funar nu este doar politică-ideologică, că ne detestă pe noi, că este govin etc., etc. El, în mod clar a încălcăt legile foarte concrete, care de fapt nici nu au vreo legătură cu problemele naționale. Nimănii nu au luat vreo măsură. Deci problema esențială pentru mine în această țară nu sunt legile sau Constituția – aşa cum sunt ele –, ci faptul că nu se aplică. Iar noi exagerăm importanța lacunelor Constituției, în loc să tipărim pentru că ea nu este respectată măcar așa cum e ea.

Deci calea normală a luptei ar fi aceea de a reuși mai întîi ca legile să se aplice și să devină un stat de drept.

Noi toti – români și maghiari – avem diverse țăruri, diverse dorințe, dar trebuie să le explicităm foarte clar. Să vedem care sunt cele ce se pot rezolva într-un timp scurt, care sunt cele pentru care este nevoie de ani și care sunt visele noastre, pentru care ar trebui decenii. Dacă eu doresc ca România să ajungă la nivel de civilizație europeană, trebuie să-mi fie foarte clar că este o problemă de decenii. Dar dacă vorbești despre aplicarea legilor existente, atunci acest lucru pot să-l cer în această săptămînă și să sper că într-un an îl obțin. În momentul în care, ca

(Continuare în pag. 10)

Grupaj realizat de ANDREI CORNEA

SZÁSZ JÁNOS

Mărturisirile unui paranoic

(Urmare din numărul trecut)

Paranoia mea își are rădăcinile și într-un fenomen mai aparte, pe care l-aș numi ignorarea democrației valorilor. Importanțele mijloace de informare în masă – televiziunea, marile ziaruri, reviste – se fac că ignoră, trec cu o consecvență demnă de o cauză mai bună pe lângă fenomenele artistice, ori în altă ordine de idei eludează inițiativele constructive ale minorității maghiare. Aștept, și de cind aștept, ca într-o emisiune, într-o pagină de revistă să apară măcar o poezie a unui autor maghiar, să-și spună părerea un specialist, un inventator, un inițiator maghiar. Să lăsăm amânuntele. Faptul că emisiunea în limba maghiară a Televiziunii și titrata în românește, nu supunește promovarea valorilor maghiari ca una din armele importante împotriva proliferării imaginii false, astăzi de înjisoitoare și jignitoare. Tara e plină de oameni de naționalitate maghiară, destoinici, sîrguincioși, pasionați, harnici și talentați. Pentru cine și pentru ce lucrează ei? Evident, în primul rînd pentru a-și asigura existența. Dar dincolo de această rîvnă, al cui patrimoniu îl îmbogățesc? Oare al Ungariei, al revizionismului și al iridentismului din Ungaria?

În ce mă privește, eu și semna tratatul româno-maghiar, având și codicilul privitor la recunoașterea hotarelor existente. Nu, cu toate că acuzația mă urmărește zi și noapte, nu sunt revizionist și iridentist. Ministerul Apărării Naționale, dl. Spirou, declară că nu există nici un pericol maghiar, el fiind vînturat doar de friguri politici. Mă refer la niște date. Potrivit unor investigații ale unui institut de sondare a opiniei publice, două treimi din populația Ungariei respinge rezolvarea hotarelor, abia un sfert fiind adeptii ideii, fiecare al douăzecilea întrebăt refuzind să răspundă. Din sfertul amintit, 97% se pronunță pentru rezolvarea pașnică a problemei. Chiar și un paranoic ca mine poate ajunge la concluzia că pericolul iridentist și revizionist maghiar nu este altceva decât o sperioatoare politică. Desigur, sfertul amintit, cu toată nuanțarea făcută, dovedește că nici Ungaria nu este scutită de exterminare. Dar cine oare a susținut contrariul? Problema însă se poate pune și în alti termeni: este oare Ungaria dușmanul nr. 1 al României? Periclează oare Ungaria integritatea teritorial-națională a României? Vorba cîntecului: răspunsul îl cunoaște pînă și vîntul... Există neînțelegeri în relațiile româno-ungare. Guvernul Ungariei își rezervă dreptul de a purta răspunderea pentru populația maghiară de dincolo de hotarele ei. Dl. Iliescu și majoritatea clasei politice consideră acest principiu drept ingerință și amestec în treburile interne ale României. (Evident, cu caracter revizionist-iridentist.) Ba, președintele țării a întrebăt într-o bună zi: ce s-ar întîmpla dacă noi ne-am amesteca în treburile celor șapte milioane de români

de dincolo de hotarele țării? Eu zic că nu s-ar întîmpla nimic rău. Ar fi bine și ar fi foarte firesc. Corespondența trebuie înțeleasă ca o colaborare interguvernamentală, ca o cooperare interstatală, ca o conlucrare a societăților civile. Dl. Iliescu, guvernător, clasa politică uită de cele șapte milioane de români, în schimb apără Ardealul de o belicoasă stafie a dușmanilor noștri dintotdeauna. Iluzia lor este că în așa fel se pot consolida temelile puterii lor. Mai devreme ori mai tîrziu problema maghiară va dispărea; un copil (?) va striga din răsputeri: "Regole gol!"

Accesele paranoice îmi provoacă și felul în care sunt tratate acțiunile diasporii maghiare. Îmi dau seama că ea, de multe ori acționează împotriva reconcilierei româno-maghiare. Dar este hilar și infantil a presupune că niscaii emigranți pot influența în mod definitiv suverana instituții democratice occidentale, sau că orice articol care ne displice din Le Monde sau Times a fost inspirat de emigranți maghiari.

Mai sunt persecutat și de invinuirea că nu sunt loial. Inițial, restrințindu-se la fenomenul fidelității față de lege, noțiunea are astăzi un cîmp semantic mult mai larg. Oricum ar fi, vociferează paranoicul din mine, n-am încălcăt legea, domnule procuror. Dar nu uitați, vă rog, de un principiu foarte răspîndit în statele de drept, și care sună cam așa: "Tot ce nu e interzis de lege este permis". Un paranoic de opozitie își poate legitima astfel opiniile și acțiunile. De altfel, n-am intentat la integritatea României, nu aveți probe și dovezi, doar elucubrații și calomni. În rest, loialitatea mea este o opțiune: nu sunt loial față de actualul președinte al României, cu guvernării ei, nu marșez la ideea manipulativă potrivit căreia ei intruchipează România. Sunt în schimb loial față de Eminescu și Caragiale, Brâncuși și Tuculescu, Cioran și Eugen Ionescu, față de spiritul inventiv și creativ al poporului român, față de un vers de neuitat al lui Nichita Stănescu și un crîmpel de melodie enesciană. Nimeni și nimic nu mă va cînta de la vocația mea de propovăduitor al autenticelor valori românești. Am servit România, ca exegat și traducător, și nu voi conteni a continua implantarea valorilor românești în procesul culturii maghiare. Măsura loialității mele este eternitatea României.

Paranoia mea mai face și pauze. Îmi dau perfect seama că după revoluția ei antidiplomatică, România a ajuns, de la începutul noului drum, în mișurile neocomunismului deghizat în democrație. În condițiile conjuncturii internaționale și ale impulsurilor venite din popor, s-au adus o seama de legi care garantează libertățile individuale. Mascara privatizării, a așa-zisei tranzitii la economia de piață, relevă însă esențele regimului: pseudo-capitalism de stat, cu tendințe virulente de etatizare, de concentrare a puterii politice în varianta republicii prezidențiale, a puterii financiare în mișurile Băncii Naționale; regimul nu impulsionează procesul de formare a economiei de piață, dimpotrivă, frinează însuși cursul ei firesc. Puterea se autolegitimă prin incopeli, cîrpeli, importuri cu sufletul la gură, strategii de iarnă, cheltuieli de devize pentru acoperirea penurii. România este pe penultimul loc în Europa, săracită, desorganizată, vîlguță de dilettantism economic, de o inflație strangulată și de corupție criminală. În atare condiții revigorarea șovin-naționalistă este un fenomen dureros de firesc.

Și totuși...

UDMR – VICTORIA MODERAȚILOR

(Urmare din pag. 9)

formățune politică, eu enumăr un șir de doleanțe, trebuie să specific care sunt cele pe care le cred realizabile pe termen scurt și pentru care lupt acum în mod concret și care sunt scopurile pe termen lung. Dacă nu fac așa, se naște confuzia. Confuzia aceasta există și în opoziția românească: se strigă "Jos Iliescu". Și eu dorești din toată inimă "Jos Iliescu". Dar este evident că un număr de ani acest lucru nu se va petrece, deci nu mai are sens să ne concentrăm pe așa ceva, ci trebuie să construim o tactică a "pașilor

mici". Aceasta nu înseamnă, după părerea mea, colaboraționism, lașitate sau mai știu eu ce, ci realism.

ECKSTEIN PÉTER:
"Descentralizarea trebuie să fie un punct comun și pentru români, și pentru maghiari"

Dominul Eckstein Péter, vedetă în actualul congres al UDMR un punct de cotitură în evoluția acestei mișcări și chiar a mișcării democratice din România?

Eu cred că despre o cotitură drastică

NEAGU DJUVARA

Pentru o istoriografie nepărtinitoare

(Urmare din numărul trecut)

O lucrare ca această *Istorie a Transilvaniei*, larg răspîndită în trei limbi de circulație internațională, în toate bibliotecile și universitățile mari din Occident și în mass-media, poate avea, cu vremea, asupra elitelor politice din Europa și America, un efect extrem de dăunător cauzei noastre, mai cu seamă dacă din pricina perenității la putere a trogloditilor nostri comuniști, imaginea țării în străinătate continuă să se degradeze. În curînd, părerea comună a apuseanului cult despre Transilvania va fi tocmai cea pe care ungurii vor să împună: o provincie ungără milenară unde toată cultura a fost maghiară (sau germană), unde români au sosit tîrziu, ca păstorii nomazi cu moravuri primitive, s-au imulțit ca iepuri, iar în secolul nostru, profitind de superioritatea lor numerică și de imprejurarea (azi atât de criticată) a tratatorilor de la Versailles, ii persecută crunt pe unguri și vor să steagă orice urmă a autenticului trecut transilvan.

Imaginea aceasta, deschis sau în clar-obscu, reiese din toată lucrarea de la Budapesta, în special în prima parte a cărții. O primă dibacie, elementară, a autorilor a constat în faptul că textul și hărțile, și chiar indexul, nu cuprind decît toponime și hitronime ungurești acoperind aproape totalitatea spațiului transilvan ca o pînză deasă de păianjen. Pe neînțîpte, cititorul se convinge că numele româneni sau nemțeni, cînd apar (rarisim) sau cînd se întîmplă că le cunoaște, sunt toate posterioare și, de cele mai multe ori, o traducere din maghiară. Teza rossleriană a întîiatei cronologice a ungurilor în Transilvania e nu numai conservată, ci de-acum agravată: opinia pînă acum acceptată de toți istoricii, că năvălirea ungurilor în Panonia s-a făcut prin nord-est, adică prin depresiunea Ruteniei sud-carpatice și Slovaciei, prin adevăratul igheab pe care-l prezintă izvoarele Tisei și ale afliuenților ei, și că de-abia apoi s-ar fi îndreptat de la apus către Ardeal primele incursiuni maghiare, e înălțată. Ungurii ar fi pătruns mai înființă în Ardeal, venind din Moldova prin trecătorile Carpaților Occidentali! Cîștiagă astfel încă un veac de întîiate asupra românilor, veniți de-abia, pîlcă-pîlcă de păstorii nomazi, prin secolele XII și XIII! Cronica "Anonimului" regelui Béla e supusă unui hipercriticism care îneagă orice valoare, iar celelalte scrisuri care ar trebui să confirme sunt înălțate (ca al lui Constantin Porfirogenul sau al lui Simon de Kéza) sau pur și simplu ignorate (ca cea mai temeinică dintre ele, Cronica rusească zisă a lui Nestor). Cînd o asemenea distorsionează mărturii istorice e însoțită de un formidabil aparat critic și de o argumentare de o aparentă rigoare științifică, rezultatul asupra cititorului neștiutor sau neprevenit e de o eficacitate de-a dreptul îngrijorătoare.

Mi-am dat seama de acest lucru cînd m-am aflat, după cum am spus, aproape negropătit și parcă în postură de acuzat, la prezentarea cărții la Universitatea din Tours. Expresia care revenea cel mai des la istoricii francezi prezenți era: "Iată, în fine, o lucrare obiectivă, care umple un gol în documentația noastră etc." Am îndrăznit să afirm, cînd mi s-a dat cuvîntul, că lucru grav e tocmai că o lucrare atât de erudită nu e obiectivă, ci apără, pînă la "necinste intelectuală", teza pe care quasi-unanimitatea specialiștilor internaționali le-au respins. Ca un exemplu al îndărătniciei savantilor unguri de a se crampona de teza întîietăi maghiare în Ardeal, am dat citire unui pasaj din altă lucrare în care marele bizantinist maghiar Mihály Gonyi falsifică intenționat traducerea unei fraze a cronicarului bizantin Kekauménos pentru a lăsa impresia că Dacia fusese integral goată, o primă dată, după cucerirea ei de către Traian. Am pus accentul și asupra importanței politice a apariției unei cărți care stîrnește controverse și aduce implicit apă la moară extremitășilor de ambele părți, în loc să favorizeze apropierea între democrații din cele două țări.

Trebue să spun că în replica sa, profesorul Kopeczi a adoptat o atitudine moderată, justificind doar menținerea tezei "ne-continuității" pe convingerile arheologului din echipă de autori, și subliniind că față de alte lucrări maghiare mai vechi, aceasta reprezintă un mare pas înainte în prezentarea mai obiectivă a istoriei românilor din Transilvania. Cred, deci, că trebuie să urmăm – grăbitic – în demnul profesorului Le Goff, nu cu pledoarii sau pamphlete, cum s-a făcut pînă ieri. Chiar cele mai serioase lucrări ale cărturilor noștri asupra Transilvaniei s-au prezentat ca niște pledoarii, în care dacă nu se aduceau argumente de-a dreptul minciinoase, se păcătuia prin omisiune: ilustrații exclusiv românești, ocultarea prezenței fizice și culturale ale importanțelor minorității ungări și germană care, din pricina superiorității lor politice și economice, au avut realizări culturale mai numeroase și mai spectaculoase. Cîtă vreme nu ne vom convinge că nu se pot combate neadevărurile și exagerările prin alte neadevăruri sau exagerări n-avem nici o șansă de a avea cîștiagă de cauză în fața opiniei culte din Occident.

De aceea consider urgent să se alcătuiască în țară o echipă de cercetători de cel mai înalt nivel (istorici, arheologi, filologi etc.) sub conducerea unui istoric de renume, și să se păsească la redactarea unei monumentale istorii a Transilvaniei – chiar de către cinea "să se închine și cruzii noștri dușmani"...

(Articol apărut în LUPTA nr. 195, decembrie 1992, Paris)

nva va fi vorba la acest congres. Aș dori să fie o cotitură în privința organizării democratice a Uniunii, pentru că proiectul noului statut are prevederi care creștează premisa că democrația internă să se dezvolte în cadrul UDMR.

Mă gîndesc la separația puterilor în cadrul Uniunii, la posibilitatea ca platformele ideologice să se manifeste plenar și să fie acceptate în statutul UDMR. Eu văd chestiunile acestea ca pe o problemă de mers înainte, și nu ca o cotitură a organizației.

Cum interpretați famoasa problemă, atât de disputată în ultimul timp, a autonomiei locale?

Desigur, vedem în aceasta o problemă a democrației, și care trebuie să intereseze fiecare comunitate, nu numai pe cea maghiară. În practică, eu văd că

organele alese, consiliile locale, au în multe părți o activitate formală și sunt convins că sunt uneori duse de pas de executiv.

Nu ar fi bine atunci ca în documentele UDMR lucrurile aceste să fie bine precizate, pentru că să nu naște această veșnică discuție că prin intermediul autonomiei locale maghiari urmăresc nu știu ce scopuri tenebroase?

Este adevărat, nu suntem și nu am fost destul de clari. Se pune problema autonomiei teritoriale, cu care eu cel puțin nu suntem de acord, și nici membrii Cercului Liberal nu suntem de acord ca cererea unei autonomii teritoriale să fie inclusă în program. Descentralizarea trebuie să fie un punct comun și pentru români, și pentru maghiari.

DINU ADAMEȘTEANU

UN MARE ELEV AL LUI VASILE PÂRVAN: SCARLAT LAMBRINO

Născut la 25 martie 1913 în comuna Toporu, jud. Giurgiu într-o familie care va număra intelectuali de marcă (chirurgul Cornel Adamășteanu, mort în 1959 în inchisoarea de la Craiova, prof. univ. Ion Adamășteanu, nume de referință în medicina veterinară românească), Dinu Adamășteanu părăsește în 1933 Seminarul Central din București pentru o specializare în arheologie la facultatea de Litere, absolvită în 1938. Între 1939 și 1941 își continuă studiile la Școala Română din Roma, al cărei bibliotecar va fi o vreme (1942-1947), pînă cînd instaurarea regimului comunist în România distrugă și prestigiul acestei instituții. Efortul din ultimii doi ani al prof. Dinu Adamășteanu (presupunînd audiențe la Ministerul Afacerilor Externe Române la direcția Academiei Române etc.) de a pleada ca Școala Română din Roma să redevină ceea ce a fost – o instituție reprezentativă pentru invățămîntul umanist și pentru cultura românească, o sansă pentru tinerii români studioși – efort ale căruia rezultate sunt deocamdată cit se poate de modeste, își are fără îndoială și o explicație sentimentală: aici, în aceasta fundație a lui Vasile Pârvan, se va forma el însuși ca viitor mare arheolog italian. Între 1947 și 1948, împreună cu alt cunoscut arheolog (prof. Massimo Pallontino) Dinu Adamășteanu se ocupă de Fasii archeologici (o revistă internațională dedicată descoperirilor arheologice la zi). Renumele în arheologie și îl va cîștiga printre activitate tenace, în condiții deosebit de dificile în Sicilia, unde a plecat în 1949 pentru cîteva luni la săpături și s-a întors după 20 de ani, chemat de Ministerul Educației Naționale, cu o temă precisă: utilizarea fotografiei aeriene în studiul arheologic, în noile condiții ale Italiei de după reforma agrară, cînd dispăruseră întinsele latifundii. În cei 20 de ani, Dinu Adamășteanu devenise o figură populară a spațiului sicilian (Don Bastiano, cum îl fusese adaptat numele românesc), clarificase zona teatrului grec de la Siracusa, la Lentini (cetatea fondatorului scîsîilor) și mai ales colonia de tip doric Gela, primita cîndva ca temă de studii de la profesorul său, Scarlat Lambrino. Mai făcuse săpături arheologice și în alte zone ale lumii (Afganistan, Israel). Din 1964, ca director (soprintendente) al zonei arheologice Basilicata, construiește o rețea impresionantă de muzeu și zone arheologice turistice moderne integrate într-un circuit cultural contemporan continuind săpăturile la Metapont, Herculaneum, Venusia (Magna Graecia).

Eram prin clasa a IV-a la Seminarul Central din București cînd l-am auvit pe fratele Mircea vorbind despre profesorul Scarlat Lambrino. Într-o discuție cu Dimitrie Tudor, colegul lui de Universitate. După părerea lor, profesorul Lambrino era un bun maestru, dar nu te puteai apropia de el: era un om închis și seces.

Victor Papacostea, profesor de istorie la Seminar, mi spuse că el despre cît de pretentios era la examene profesorul Lambrino. Mă întîlneam cu Victor Papacostea în fiecare duminică, la ședințele de la Arhivele Statului. Acolo am fost prezentat tuturor celor care frecventau aceste întîlniri: Grigore Florescu, Victor Brătulescu, Canarache (cel care ilustra monedele noi intrate în lista regilor sciț din Dobrogea), Vasile Christescu (care va publica în 1937 *Istoria militară a Daciei romane*).

În toamna anului 1933 am putut, în sfîrșit, să-l cunoșc pe profesorul Scarlat Lambrino, în amfiteatrul Vasile Pârvan. Tinea cursul de istorie antică pentru studenții anului I de la Litere. Figura uscativă, cu ochelarii furumuri, și, mai ales, tonul domolit în care expunea lecțiile despre zorile civilizației elenice m-au impresionat. Profesorul își conducea cursul după fiselle pe care nu le lăsa din mină decit la sfîrșitul lecției. Prelegerea era plină de date și referințe la texte antice și la documentele arheologice. La sfîrșitul ei urmă indicarea izvoarelor grecești sau latinești, lucrările de istorie și arheologie care trătau tema prezentată; selecția lucrărilor dominau cele întuzesită și italiene. Citoadă apără și vreo lucrare germană sau engleză, dar nu-mi amintesc să fi citat vreodata vreo lucrare românească. (Si tocmai aceasta îi însăși pe colegii mei: lipsa tratatelor românești despre civilizația miceniană și răspîndirea ei în Mediterana, ca și a tratatelor cu privire la colonizarea greacă, cel puțin în Mareea Neagră.) Pentru mai multă exactitate, multe titluri le scria pe tabla aflată în stînga catedrei, cu acea caligrafie "tipică prof. Lambrino". De multe ori spunea și ce lucrări din cele indicate se puteau găsi în biblioteca noastră de lîngă amfiteatrul Vasile Pârvan, ba chiar și cum se numea bibliotecarul. Era minuțios în toate.

Conform regulamentului de atunci, în luna februarie studenții trebuiau să

sustină o teză. Ni s-a anunțat tema (*Colonizarea greacă în limes occidentală*), ni s-au acordat două ore de scris, iar după două ore, profesorul Lambrino a luat tezele și a dispărut.

Ei eram îniștit: tocmai în zilele acelea cîtim despre această colonizare în volumul lui Götz. Am adăugat la text și o hartă (facută cam în grabă și, poate, nici prea exactă). Rezultatul l-am avut după cîteva săptămîni. Modul în care profesorul comentă aceste teze mi-a adus aminte de discuția dintre frațe Mircea și colegul lui, Dimitrie Tudor: "Să te ferească Dumnezeu de critica pe care putea să ti-o facă!". Mie mi-a venit rîndul la critică abia la sfîrșit; un mic elogiu și o rugămintă: să treacă pe la biroul profesorului peste o jumătate de oră.

Acea întîlnire în biroul său din fața bibliotecii mi-a schimbat totă viață. Mi-a dat o serie de sfaturi pentru lecturi și un alt astăzi: "Dacă ai un frate (cum îl aveam) la Mangalia, du-te să petreci acolo sărbătorile de Paste și vacanța de vară! Î-am urmat sfatul, vizitînd Callatis și mai ales moivile din jur – necropola cetății. Era, într-adevăr, spectaculosă! Era la fel de spectaculoasă ca și cea de la Histria sau cea de la Dolojman. Astăzi însă necropola callatiană nu mai arată ca aceea de la Histria; în mare parte a dispărut. Dar eu am avut fericea să văd în primăvara și în vara lui 1934!

Însă pe adevaratul om Lambrino, eu l-am cunoscut la Histria. Cînd bibliotecarul facultății, Mitrea, a plecat la Școala Română din Roma (Accademia di Romania) din Valle Giulia, profesorul Lambrino m-a chemat în locul lui la biblioteca noastră, unde am avut răgazul să profit de tot ce nu puteam avea în mica mea bibliotecă. Dar cel mai mare profit l-am avut pe șantierul de la Histria. Acolo, în afara de profesorul Lambrino și de doamna Flot Lambrino, era prezent și un alt elev al profesorului: Emil Coliu. Atât eu personal, cât și colegul de an, Stefan Constantinescu, am format, un timp, o strînsă legătură unitate, ruptă în 1939 prin moartea lui Emil Coliu (un teribil accident în timpul manevrelor din acel an). În zilele care au urmat tristului sfîrșit al lui Emil Coliu, profesorul, ca și doamna Lambrino, aproape nu au ieșit din casă. Durerea care-i cuprinse datorită morții celui pe care noi îl vedeam ca urmaș al lui Lambrino la Histria ne-

cuprinse și pe noi, cei mai tineri. Șantierul ne părea lipsit de viață.

Tot la șantierul Histria am avut prilejul să văd și să studiez pentru prima dată fotografii aeriene ale Histriei. Cred că descoperirile facute de marele pilot Poidebard în desertul sirian, punind în evidență Ilmes-ul din Siria, și noua publicație aeroasă de *Lufthansa*, privind descoperirile realizate în Germania prin fotografie aeriană, l-au impins și pe directorul săpăturilor de la Histria să ceară prietenilor de la escadrila de hidroavioane a Constanței să-i procure o bună documentație aerofoografică a cetății.

Așa s-a făcut că Histria a avut norocul să dispună din anii '30 de un instrument de cercetare pe care, la acea vreme, nici o altă colonie greacă (din Magna Graecia sau Sicilia) nu îl avea; primele documente aerofoografice ale coastei ionice din Sicilia și Italia meridională le-am putut avea din depozitele IGM și ale fortelor aeriene aliata, implicate în probabilele zone de debarcări aliata din 1943.

Alături de Histria, același Grup al Hidroaviației de la Constanța și-a îndreptat atenția și spre Capul Dolojman, lămurind, prin aceste fotografii aeriene (mai bine decit direct pe teren), atît problemele geofizice cît și fazele de dezvoltare și de apărare ale cetății de la Capul Dolojman. Aceste documente (asa de importante pentru cei ce se ocupă de tipologia așezărilor coloniale, atît arhaice, cît și clasice și eleanistice) n-au fost menționate nici la ultimul coloquiu de la Amiens. Scarlat Lambrino are deci un mare merit și în acest domeniu, al cercetării arheologice, introducind folosirea fotografiei aeriene.

Cetatea Histria și o parte a necropolei septentrionale ne dau un alt exemplu de folosire a fotografiei aeriene. În volumul II (din seria dedicată Histriei) am putut identifica, pe mozaicul aerofoografic publicat, drumurile care porneau sau conduceau spre cetate, evidentând astfel și laturile funerare familiare, ca la Vulci; de la primii pași făcuți deci în epoca lui Lambrino să ajuns la detaliile oferite de noile zboruri cerute de Emil Condurachi sau Petre Alexandrescu.

Un mare pas în cercetarea Histriei au însemnat sondajele stratigrafice prin care Marcelle Flot Lambrino a încercat în diverse puncte ale cetății să stabilească o dată cît mai exactă pentru începuturile vieții eleanistice la Histria. Totodată, domnia sa voia să stabilească și legăturile comerciale ale Histriei cu celelalte cetăți din Marea Mediterană și Ionia. Cu această ocazie, profesorul Lambrino m-a rugat să fiu cît mai atent la unul dintre sondaje. Am rămas uimit la un moment dat, cînd unul dintre foarte bunii lucrători de la Histria, moș Gheorghe, a început să strige din fundul tranșei: "Doamnă, am ajuns la gîște!". Lucrătorii stinseră stratul arhaic cel mai profund pe care dumneaei îl aștepta cu atită nerăbdare.

M-a impresionat foarte mult pe șantierul de la Histria grija profesorului Lambrino de a păstra săpătura curată. Înseamnă să se lasă să rămînă ca și cum ar fi fost ultima zi a campaniei. O grija care mi-a prins bine totă viață petrecută pe șantiere arheologice, și a prins bine și tinerilor formații în jurul meu.

Ordinea se observă și pe terenul științific: viața cu tot dinadinsul ca un articol (în *Dacia, în Revista de Istorie Română*, în *Ephemeris Dacoromană*) să fie cît mai ordonat, cît mai limpede. Cred că numai din această dorință de ordine, rigore, perfecțiune, Lambrino ajunsese la concluzia că ar fi bine să creeze o revistă pe care să-conducă spre orizonturi dificil de atins în România de-atunci. ISTROS mi se parea ceva straniu în mijlocul celorlalte publicații din România, cu caracter istorico-arheologic: era un adevărat model, o revistă de mare anvergură istorico-arheologică, deschisă atât colaboratorilor români, cît și celor străini.

Între anii 1941-1947 am fost din nou alături de profesorul Lambrino la Academia de România (Școala Română din Valle Giulia) la Roma. De la sosirea sa la direcția școlii s-a simțit imediat o schimbare în toate: ordine, curățenie, disciplină, dar și raporturi cît mai strînse între director și membrii școlii. Nu că în epoca lui Em. Panaitescu lipseau, dar acum erau mult mai dese. Cu cît vremurile se înrăutățeau în jurul nostru, cu atit devineam, fără să vrem, mai legătuți unul de altul. Totuși ne dădeam seama că situația devinea, în general, din ce în ce mai grea; totuși era rationalizat, erau semne evidente de cenzură în corespondență, marile institute germane

de istoria artei (Biblioteca Hertziana Institutul Arheologic din Via Sardegna 79, Institutul Istorice Prusian) începeau să-si facă bagajele. În 1943 mulți tineri italieni începuseră să caute micile biblioteci ale instituțiilor încă rămase deschise la Roma: Institutul Suedez, Biblioteca Școlii Române, Ecole Française de Rome, British School din Valea Giulia. Atmosfera devinea cu fiecare zi mai apăsătoare, chiar și printre membrii de la Școala Română. Moartea pe front a foștilor colegi, plecarea de la Roma a lui Vătășianu sau a lui Weking și Deichmann, buni colegi germani de la Institutul din Via Sardegna, plecarea lui Hagemann – devenit imediat adjutanț și interpret al lui Rommel în Africa –, și în Franță erau semne dintre cele mai triste. Cuvintele Mareșalului Antonescu, venit la Roma și vizitîndu-ne la Școala Română din Valle Giulia, nu ne-au îmbărbătat, ci (pe mine) m-au îngrijorat și mai mult.

In una din acele serii, profesorul Lambrino mi-a mărturisit teama de a nu vedea și Școala Română amenințată de o ocupare din partea germană. Chiar dacă mi se părea încă imposibil, gîndul profesorului Lambrino de a asigura școlii o viață linistită, făcind apel la Vatican pentru protecție, mă îngrijora și mai mult. Era însă și astăzi ministrul de pe lîngă Vatican, Grigorcea, și al cardinalului Tisserant, bibliotecarul Vaticanului: acela de a căuta protecția.

Bătrînul profesor Nogara a acceptat să trimită la Școala Română pe vice-directorul Muzeelor Vaticane – un bun prieten al nostru –, profesorul Filippo Magi.

In acele momente destul de tulburi și pline de privații, profesorul Lambrino și consilierul științific al școlii, profesorul Giuseppe Lugli, erau prinși de hotărîrea de a edita cel de-al X-lea volum din seria *Ephemeris Dacoromană*. Lucrarea lui Bucur Mitrea, *Penetrazione romana in Dacia in base alla monetazione*, și lucrarea lui Vicol despre *Epicureismul lui Cleto* vedeau, în sfîrșit, lumina tiparului.

Rămineau alte patru lucrări care ar fi trebuit să intre în volumul XI din *Ephemeris*. Însă toate eforturile directorului școlii de a obține suma necesară tipăririi volumului n-au avut nici un rezultat. Capitolul publicațiilor școlii a rămas una din durerile lui Lambrino, despre care am vorbit mult și cînd a venit să vadă săpăturile și descoperirile pe care le făcuse la Gela și la Butera, și au fost des evocate și-n zilele petrecute la Lisabona în '59. Regretabil este că manuscrisele (dactilografiile) pe care le-am lăsat cu toții la școală nu s-au mai găsit pînă acum, ca, de altfel, și alte lucruri ale școlii, dispărute sau rătăcite.

Deși în plin război, la școală încă se mai tineau conferințe de către savanți italieni de mare valoare.

Directorul Lambrino ținea conferințele la Pontificia Accademia Romana di Archeologia, la Institutul Romano di Archeologia și la Școala Română. Prietenia strînsă cu Gaetano de Sanctis, cu Giglioli, cu Romanelli și Maiuri, cu Nogara și (cînd timpurile s-au mai linistit, în 1944-1945) cu profesorul Charles Rufus Morey, Frank Brown și Grenier constituie dovada unanimei aprecierii de care se bucura. La sfîrșitul războiului, profesorul Lambrino era chemat să facă parte din Comitetul Institutelor Academice (italiene și străine), al cărui secretar eram.

Dar cu cît noi eram în așteptarea unor zorii mai senină, cu atit atmosfera devinea mai irespirabilă. Volumul X din *Ephemeris Dacoromană*, considerat de mulți semn al revenirii școlii la o viață normală printre instituțiile academice străine, a însemnat de fapt ultima respirație a Școlii Române din Valle Giulia. Profesorul Scarlat Lambrino ne-a chemat pe cei trei-patru care mai rămăseseră și ne-a îndomnat: "Căutați, fiecare, ceva de făcut în Italia sau altundeva". Doamna Marcella și profesorul Scarlat Lambrino plecau la Lisabona, unde profesorul era chemat la catedra de epigrafie a Universității.

Și aici, în țară, cît și-n străinătate, munca profesorului Lambrino este binecunoscută: printre altele, lui îi datorăm, astăzi, o bună cunoaștere a religiei indigene a lusitanilor.

Incepuse cu inscripții grecești din lumea Asiai Mici, le dezbatuse pe cele din România și și-a sfîrșit viața trăind asupra inscripțiilor din Lusitania, departe de țară – dar tot pe pămînt latin.

AURELIAN CRĂIUȚU

FOTO: GINA MARIN

O CARTE FUNDAMENTALĂ: MARK BLAUG

Traducerea recentă a cărții profesorului englez Mark Blaug, *Teoria economică în retrospectivă*^{*}, este fără nici o exagerare unul dintre cele mai mari evenimente editoriale ale anului 1992. Importanța apariției la noi a istoriei gândirii economice a lui Mark Blaug, text de referință în Occident, este comparabilă poate doar cu traducerea în 1970, într-un tiraj confidențial, a fundamentalalei *Teoriei generale* a lui J. M. Keynes, o carte, din păcate, aproape intruvabilă astăzi în bibliotecile noastre. Ce s-a întâmplat între timp, abia dacă mai e nevoie să reamintesc, supusă tăvălugului sistemului, teoria economică neo-clasică (pe care s-a clădit progresul economic al civilizației occidentale), numită constant teoria "burgheză", a fost pur și simplu proscrisă decenii de-a rîndul din facultățile noastre, generații întregi de studenți absolvenți fără a fi auzită măcar de existența marginalismului, teoria care a propus o nouă concepție (subiectivă) a valorii, opusă total valoii-muncii promovată de doctrina marxistă și, mai apoi, de continuatorii ei. Generații întregi de studenți au fost astfel (și mai sunt încă, din păcate) constant private de contactul cu sursele autentice ale gândirii economice moderne, fiind obligate să studieze economia după o grilă aberantă (socialismul și capitalismul) care nu se mai întâlnea nicăieri în lume, unde distincția clasică este cea dintre micro- și macro-economie. Care a fost rezultatul practic ai acestei reformări a zeci de generații de studenți și de profesori s-a văzut din plin de-a lungul anilor. O găindire economică total rudimentară, având la bază pernicioasa distincție dintre munca productivă și cea neproductivă, rata finală a acumulării (cu orice preț) și industrializarea forțată au stat astfel la baza ruinării treptate dar sigure a economiei țării. Această lipsă de cultură economică generală se află în strânsă legătură cu absența traducerii în limba română a manualelor fundamentale de economie din Occident (oricât ar părea de ciudat, nu există nici în clipa de față o ediție românească a vreunui manual clasic de economie, profesorii noștri de economie politică preferind după revoluție să recurgă la niște discutabile compilații colective în loc de a oferi o versiune românească a unei lucrări fundamentale în domeniul) și tot ea poate explica gafele penibile făcute atât de președinte cât și de noul premier atunci cînd au adus critici liberalismului "sălbatic" (de tip *laissez faire*) și economiei de piată "libertine".

Carta fundamentală a lui Mark Blaug, un adevarat monument de eruditie în domeniu, apare pe acest teren pustiu, de unde și semnificația ei deosebită pentru cititorul român. Recunoscută drept cea mai bună istorie a găindirii economice după monumentală sinteză (apărută postum în 1954) a lui Joseph A. Schumpeter (*History of Economic Analysis*), densul volum al lui Mark Blaug, redidat succesiv de-a lungul anilor (prima ediție a apărut în 1962, traducerea de față facindu-se după ediția a patra din 1985), este o foarte aprofundată trecere în revistă, din perspectiva specialistului de astăzi, a teoriilor economice. Începînd cu doctrina mercantilistă, continuînd cu rafinarea nucleului teoriei neo-clasice și terminînd cu noua macro-economie clasică. Originalitatea și valoarea cărții, ce se detasează net de celealte manuale de istorie a găindirii economice (cel mai adesea colective, datorită imensității subiectului), rezidă în faptul că Mark Blaug analizează cu precădere evoluția teoriilor urmărite în înăntuirea lor istorică, fără a se pierde în inutile digresiuni istorice. Fiecare opera majoră fi este asociat un foarte util ghid de lectură, adevarat fir al Ariadnei în universul fascinant dar dificil al lecturii marilor clasici ai găindirii economice, care pune în evidență concepțele majore, modul de a rationa și contribuția originală ale fiecărui autor analizat în parte. De asemenea, la sfîrșitul fiecărui capitol cititorul poate găsi note de lectură suplimentare extrem de documentate, în fapt utile programe de lectură și piste de urmat. Chiar cu riscul de a face o reducție nepermisă, sunt tentat să afirm că centrul de greutate al

cărții lui Mark Blaug îl constituie prezentarea de-a lungul a nu mai puțin de șapte capitole a nucleului teoriei microeconomice neo-clasice, atât de puțin cunoscută încă la noi chiar și în clipa de față. Apariția paradigmelor utilitară și marginale, cristalizarea teoriei comportamentului consumatorului, sinteza făcută la sfîrșitul secolului trecut de Alfred Marshall între teoria clasică (Smith, Ricardo, Malthus, Mill) și cea neo-clasică (Jevons, Menger, Walras, Pareto, Edgeworth), cristalizarea teoriei costurilor și a producătorului, teoria capitalului și a dobînzii, teoria echilibrului general și teoria bunăstării sunt etapele cele mai importante ale analizei istorice a lui Blaug, care impresionează atât prin profunzimea cunoștințelor punctuale cât și prin izomorfismele realizate între etape și găinditori diferiți, aparținând unei aceleiasi paragisme (sau unui același program științific de cercetare, pentru a folosi terminologia lui Lakatos). De aici și dificultatea relativă a lecturii istoriei lui Blaug, care e după părerea mea o carte ce se adresează mai mult inițiaților și mai puțin un text de introducere în teoria economică. Rigoarea științifică specifică spiritului anglo-saxon se combină la profesorul englez cu o inaltă ținută a prezentării, aflată mereu la cote academice, ce fac necesare revenirile în lectură pentru o mai bună înțelegere a celor pasaje, aparent indescifrabile la o primă abordare. De altfel, autorul însuși a simțit de-a lungul anilor nevoia de a reveni și completa unele dintre capitolele cărții, o serie de innoiri și revizuiri fiind aduse în capitolele despre Keynes, metodologia economică, posteritatea lui Ricardo și post-keynesiști.

Călătoria pe care ne-o propune Mark Blaug în istoria atât de fascinantă și de complicată a teoriei economice ne permite să vedem cum o știință atât de tinăruă (economia, ca disciplină separată a cercetării, se constituie abia în secolul 17!) ascunde atîtea capcane chiar și pentru cei familiarizați cât de căt cu noțiunile sale fundamentale. Ea este în același timp – și o spun cu imensă placere – o convingătoare pleoarie pentru adevarata demnitate a găindirii economice, prea adesea (și pe nedrept) redusă la simple operații contabile rutinare sau la aspecte excesiv de tehnice. La origine, economistii moderni – și mă refer aici în primul rînd la Smith și Mill, dar și la precursorii lor, Hume și Loke – erau și filozofi, adică găinditori ai problemelor globale ale existenței umane (nu este o întîmpliere că prima operă majoră a lui Smith, părintele economiei moderne, a fost *Teoria sentimentelor morale*), și numai evoluția ulterioară a societății capitaliste dominate de valori materiale a dus la separarea economiei de filosofie și la excesiva specializare a economiștilor contemporani. Această unitate reiese cu claritate din excursul istoric și din post-scriptumul metodologic ale lui Mark Blaug, el însuși un foarte fin epistemolog (autor al unei fundamentale *Metodologii economice*, apărută în 1980, precum și al unei documentate analize a relevantei tezelor lui Popper, Kuhn și Lakatos pentru teoria economică). Lectura cărții sale oferă în plus bogate sugestii pentru aflarea răspunsurilor la trei dintre cele mai incitante întrebări: există progres în cunoașterea economică, care sunt caracteristicile ideilor economice "durabile" și care este utilitatea practică a teoriei economice.

Să sperăm, aşadar, că traducerea istoriei găindirii economice a lui Mark Blaug va fi urmată cât mai curînd posibil de apariția altor cîteva texte fundamentale ale științei economice, de care publicul nostru are atîta nevoie acum. Vorba românului: mai bine mai tîrziu decît niciodată!

* Mark Blaug – *Teoria economică în retrospectivă*. Editura Didactică și Pedagogică, București, 1992, traducere de Agatha Popescu și Ion Părvuțoiu, 772 pag., 607 lei.

MIC DICTIONAR AL ECONOMIEI DE PIATĂ: MANAGEMENT

(Urmare din nr. trecut)

Avantaje și limite

Această structură a cunoscut un mare succes în cazul întreprinderilor importante. Aplicarea ei s-a dovedit însă delicată. Avantajele structurii staff and line rezultă din obiectivele urmărite. Ea permite, într-adevăr, alierea unității de comandă (Fayol) cu cea de specializare (Taylor). În același timp ea permite întreprinderii să aibă o "reflecție pe termen lung", și "funcționalilor" fiind să imagineze, să reflecteze, să propună soluții în perspectivă (pe termen mediu sau lung).

Coabitarea dintre "funcționali" și "operationali" poate însă crea conflicte. Între aceste două grupuri de persoane pot apărea conflicte de autoritate, funcționalii avînd uneori tendință să-și depășească cadrul competențelor. Conflicte de putere pot genera și separația neclară dintre sfat și decizie. Asemenea confuzii de putere și autoritate se manifestă, atunci cînd apar, prin lupte între conducere și statul major, provocînd disfuncții.

2) Peter Drucker și conducerea prin obiective

Principiul lui Peter Drucker constă în asigurarea, pe întreaga structură hierarhică a întreprinderii, a conștiinței clare a unui anumit număr de obiective definite în comun și coordonate.

Aceasta înseamnă o structură pe departamente, dotate cu maximum de autonomie în ceea ce privește funcționarea lor și disponibilitatea în plus, de propriile lor servicii funcționale. În posturile de comandă sunt plasati șefii care dețin întreaga responsabilitate și care au cunoștințe sumare în ceea ce privește problema coordonării cu ceilalți membri ai întreprinderii. Se înălță astfel confuzia de responsabilitate.

Managementul prin obiective impune o conducere colegială în cadrul căreia obiectivele sunt negociate în echipă și o responsabilitate legată numai de rezultate.

3) Necesitatea unei noi apropieri: întreprinderea celui de-al treilea tip

a) Constatări

Dacă motivațiile și revendicările muncitorilor erau înainte de ordin salarial, ceea ce i-a permis OSM-ului să se dezvolte fără să întimpine o rezistență importantă, de către ani încoace ele său schimbă. Salariati refuză astăzi monotonia muncii, rigiditatea hierarhice. Ei vor să lucreze într-o organizație vie, să facă o muncă utilă într-un mediu înconjurator agreabil. El resimt nevoie de a-și utiliza cunoștințele și imaginația și aspiră la autonomie în organizarea propriei muncii.

Pentru a răspunde acestor aspirații, G. Archier și H. Serieux (1984) au plecat de la două observații:

– singura avuție a întreprinderii, dincolo de produsele și mașinile sale, sunt oamenii; într-adevăr, ce valoare pot avea aceste bogății dacă oamenii care le utilizează, le vind, le creezează, nu se simt implicați în viața întreprinderii?

– mediul care înconjoară întreprinderile este astăzi mai mult ca oricind turbulent, iar viitorul nesigur. Pentru a progrăda, întreprinderătre trebuie să fie întoarsă către exterior și să posedă structuri care să-i garanteze flexibilitatea și rapiditatea de adaptare la schimbări.

b) Spre o nouă concepție a organizării

În cadrul întreprinderii tradiționale, managerul dă ordine și nu se interesează decât de rentabilitate și de volumul vinzărilor. Structura are ca misiune transmiterea în bune condiții a ordinelor.

În noua concepție, rolul structurii e cu totul altul: ea trebuie să-i permită potențialului uman să se exprime din plin, iar întreprinderii să profite de inteligența fiecărui.

Această dublă exigență a structurilor moderne se traduce prin trei principii:

– nu există organizare ideală, structură care să asigure succesul. Fiecare structură trebuie adaptată mentalității angajaților și condițiilor mediului înconjurator;

– este necesar să se obțină participarea tuturor angajaților la viața întreprinderii, adică la definirea obiectivelor, concepția produselor, organizarea muncii;

– obligația unui dialog continuu între salariați și o deschidere a întreprinderii către ea însăși.

Rolul cadrelor de conducere nu mai este să dea ordine, ci să anime colectivile de muncă, să-și motiveze subordonății, să-i asculte.

Așadar, concepția tradițională despre conducere întreprinderii se bazează pe schema tayloriană a specializării: șefii găindesc, muncitorii execută. Artă de a conduce se rezumă la arta de a da ordine și de a face ca ele să fie executate.

Noul management este prin excelentă antitaylorian. Artă de a conduce este arta de a conjuga inteligențele, de a le stimula. Trebuie profitat de inteligența fiecărui, de imaginația tuturor. Competența, artă de a dinamiza o echipă, de a face să se nască idei devin fundamentele autoritatii.

Un responsabil al industriei japoneze ilustră astfel diferența dintre cele două concepții: "Pentru voi, managementul este arta de a face ca ideile șefilor să treacă în miinile muncitorilor; pentru noi, el reprezintă arta de a mobiliza și stimula inteligența tuturor membrilor întreprinderii în slujba unui proiect".

HERVÉ BOUGAULT:

"Economie de l'entreprise", Paris, 1990
Traducere și adaptare: MIRCEA IONESCU

LUCIAN RAICU

ÎNSEMNĂRI

Rezistă încă – în condițiile noi și atât de dure – literatura bună a ultimelor decenii? Cărțile și autorii pe care ne-am deprins să considerăm că reprezintă o "valoare", nu neapărat dependentă de conjuncturi fatal trecătoare. Întrebarea s-a pus de mai multe ori și continuă să se pună și are și de ce să ne tulbură precara liniște, oricum asediată de îngrijorări de tot felul. Rezistă oricum mai și decât celelalte "realizări", decât multe alte realități ale epocii, cu excepția, firește, celor rele, dotate cu o bizară putere de supraviețuire. Răspunsul acesta – cel mai puțin corect cu puțință – l-am găsit formulat (în spirit dacă nu în cuvinte) într-un interviu acordat de Norman Manea; un scriitor bine plasat pentru a răspunde – și ale căruia texte, mai vechi și mai noi, au început să intre (și nu într-un fel convențional sau conjunctural) în circuitul literar internațional.

Îndreptățirea punctului de vedere formulat de Norman Manea în convorbirea cu Gabriela Adameșteanu – și ea o "valoare" literară românească de sigură "rezistență" la proba conjuncturilor –, această îndreptățire se lasă descoperită cu ochiul liber, cum se spune, ca o evidență imediată a bunului-simt (și a bunului-gust), ca o "aproximație" suficientă de credibilă pentru a anticipa, fără grave riscuri de dezmișire, minuțioasele re-lecturi ale ansamblului. Necesare și ele, la un moment dat – cu toate surprizele implicate, re-evaluări în bine, dar cu certitudine și în rău. (Un frumos început – în serialul lui Alex. Ștefănescu, din *România literară*, sub genericul *La o nouă lectură*.) Nici vorba: total trebuie recitat!

Pină atunci – cîteva repezi "anticipări", din cele care-mi sunt la încredință – cărti (și reviste) apărute în ultimele săptămîni și luni – de natură să semnaleze șansele de "supraviețuire" a literaturii și să se opună pronosticurilor pesimiste și climatului

de dezabuzare, Radu Cosașu – ale căruia Supraviețuirea sunt convins că vor rezista și la "o nouă lectură" – vorbea de curind de pericolul unui "literaturicid" în condițiile românești de astăzi, mohorite, deprimante, ostile ideii înseși de "literatură".

Cîteva semne – aşadar – în stare să legitimeze, alături de altele, rezistența "literarului" și să mai tempereze ceva din acuitatea îndreptățirilor – și ele – îngrijorări, neliniști, dezabuzări.

Ileni Mălăncioiu i-au apărut spre sfîrșitul anului 1992 nu mai puțin de trei volume – între ele forma necenzurată a extraordinarei *Urcări a munteului*, la editura Litera – și vasta sinteză a întregii sale opere, la editura Eminescu, în colecția *Poet român contemporan* – aproape patru sute de pagini de intensă și arzătoare – și din mai multe puncte de vedere – "rezistență" poezie. Iată un scriitor român de azi – de ieri și de azi – care nu are nimic, dar absolut nimic, de "cenzurat", din perspectiva unei exigențe actuale; nici sub aspectul artistic, nici sub acela al altitudinii civice, etice, existențiale. Nimic de care – ca atitudinea scriitorilor de valoare – să se "rușineze" – după un sfert de veac de prezență literară.

Un masiv volum Ion Caraion la editura Cartea Românească: *Apa de apoi*, subtitulat *Versuri de exil*, o reconfirmare a poziției și valorii sale de "poet exemplar" – dinamic ivit din convulsiile unei biografii – tot așa: exemplars. În fruntea "sumarului" (alcătuit de Emil Manu), facsimil unei confesiuni a poetului și care începe pur și simplu așa: "Mă numesc Ion Caraion și sunt unul dintre scriitorii care nu mai pot fi dată afară din literatura română nici de vreun partid, nici de vreun dictator, nici de glorie, nici de canaliile și otrepelile din presa oficială". Cum să nu-i dai dreptate, cum să nu te cuprindă – la lectura acestei teribile "fraze" – tulburarea, fiorul celui mai adinc respect? Iau cunoștință din postfața volumului de un articol semnat de Pavel Chihiaia (la rîndul său figură exponentială, de recuperat încă, a generației lui Caraion) în anul 1986, puțin după moartea în exil a marelui poet – citez: "Ion Caraion a pornit

curajos pe acest drum al edificării Occidentului, ignorându-și înfringările și suferințele, sfidindu-și vîrstă, adunându-și toată energia, căutând aliați pentru o cauză supremă. Speră să-l mai fi înăgăduit destinul să-și înfăptuiască această misiune de denunțare a imposturii și a teroarei". Iau cunoștință și de o memorabilă apreciere critică datorată lui Ion Negoițescu, tot dintr-un text tipărit în exil, în care e vorba de (citez din nou, merită): "Drepturile de proprietate ale autorului asupra întregului univers, știind prea bine că ferma imaginilor se întinde pînă la capătul lumii și chiar dincolo, pînă la capătul nelumii, fiindcă, desigur, există și așa ceva, pentru poet în orice caz".

Fie zis măcar într-o paranteză – citesc chiar zilele astea o remarcabilă – prin densitate, forță și esențializare – pagină de poezie în *România literară*, semnată de Mihai Crama, din aceeași generație cu Ion Caraion – îmi amintesc de un studiu dedicat de acesta din urmă poeziei mai "discretului" – sub aspect biografic și existențial – prieten de sus, Mihai Crama.

Nu de mult am parcurs și un volum antologic Dorin Tudoran, propus de critic Mircea Mihăiescu – la Editura de Vest, Timișoara 1992, sub titlu *Ultimul turnir* –, o selecție (personală) din volumele publicate în țară și în exil de unul dintre scriitorii (de rară vocație) care – în deceniul nouă – au salvat onoarea intelectualității românești; și, aș zice eu, continuă să o facă – prin scrisuri său de o ardentă luciditate. M-am bucurat să citeșc sub semnatura lui Florin Manolescu o cronică în *Luceafărul* – cu următoarea concluzie: "Citit astăzi, Dorin Tudoran se impune, cu siguranță, nu numai ca una din mariile conștiințe ale poeziei române de azi, dar și ca una din mariile ei valori".

Spațiul nu-mi îngăduie decît să amintesc, în final, un alt foarte substanțial volum de poezie – de adevărată poezie – publicat tot anul trecut, de către Miron Kiropol: *Această pierdere* – la editura Eminescu; ca și Ileana Mălăncioiu, în importanta serie numită *Poet român contemporan*.

(Text difuzat la postul *Europa liberă*, ianuarie 1993)

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Locul unde nu se întâmplă nimic

"Stim și noi acum ce înseamnă un bilanț. Dar ce citește acolo Traian Iancu nu se poate numi în nici un caz bilanț", mi-a spus zîmbind îngăduitor Mircea Nedelciu, pe care l-am întîlnit în capul scărilor din Casa Vernescu, sediul US, în dimineața zilei de 12 ianuarie 1993. Tocmai pleca de la ședința Consiliului.

Înăuntru, Traian Iancu ctea un text dar nimenei nu urmărea acuratețea cifrelor, așa cum în ședințe bine cunoscute de dinainte nimenei nu asculta dările de seamă. Din celelalte puncte ale ordinii de zi, cel mai mult s-a întîrziat la capitolele "pensiilor" și "structura Comitetului Director". De la masa prezidiului, Mircea Dinescu striga tot timpul. Au fost și cîteva momente "mai intense" (schimb de replici cu Ileana Mălăncioiu, cu Octavian Paler, cu Petre Sâlcudeanu, și cu mine), dar care nu s-au deosebit foarte tare de gălăgă permanentă care a durat cîteva ore, tot timpul ședinței. De mai multe ori, președintele US, Mircea Dinescu, a denunțat revista "22" care l-ar fi prezentat ca pe un "nenea Anghelache care fugă cu banii casieriei". Numai că (și-a asigurat el colegul), spre deosebire de nenea Anghelache nu are de gînd nici să se sinucidă, nici să demisioneze. Revista "22" (nr. 1/93) făcuse doar o anchetă referitoare la posibilitățile de redresare ale US. Cînd trei colegii săi de Consiliu, nu s-ar putea spune că aceștia l-au presat să demisioneze în acea ședință, deși permanent s-a discutat în contradictoriu și dezordonat. Strigătele se auzeau în toată clădirea iar lehamitea se lăsa tot mai grea. O atmosferă contaminantă de care nu se putea scăpa altminteri decît plecind. Poate de aceea, o parte dintre membrii Consiliului și ai Comitetului Director au renunțat să mai participe la astfel de ședințe-parodie; însă, la 12 ianuarie 1993 nimenei nu s-a gîndit într-adevăr la o "alternativă" (cu atât mai puțin la un puci). Faptul că unii dintre membrii Consiliului nu s-au mai amintit cînd a fost votat ca vicepreședinte Laurențiu Ulici să datoreste probabil defecuoasei organizații a ședințelor și nemunăratelor absente. (De altminteri și în această ultimă ședință o parte dintre membrii Consiliului nu fusese anunțată să participe, iar alii nemembri ai Consiliului, ca Horia Tecuceanu de pildă, asistau invitați nu se știe de cine.)

S-ar părea că într-o ultimă ședință a Comitetului Director, Mircea Dinescu fusese gata să-și dea demisia, renunțând însă la

apariția neașteptată a lui Augustin Buzura. Astfel că în ședință din 12 ianuarie, singurul pus în discuție a rămas Comitetul Director al US, numărind inițial 22 de membri, dintre care activi și acum mai puțin de jumătate. Consiliul nu a mai avut puterea să-și aleagă un nou Comitet Director, iar din vechiul Consiliu nu a reușit să stabilească cine sănătățile sălăjene să fie reprezentate de acum înainte. Foarte des a fost invocat (de către Mircea Dinescu) sau s-a invocat singur Mircea Sântimbreanu pentru a fi cooptat în Comitetul Director (Comitet în care Gabriel Liiceanu nu mai vine, Andrei Pleșu nu mai vine, Nicolae Manolescu nu prea mai vine, Marian Papahagi nu mai vine, Octavian Paler intenționează să-și dea demisia, Liviu Ciocârlie nu mai e în țară s.a.m.d.). Mircea Dinescu consideră însă că singurul care nu mai figurează în Comitetul Director ar fi Mircea Cărtărescu, întrucât numai el și-a dat o demisia cu număr de înregistrare. Mircea Dinescu nu socotește valabilă demisia lui Gabriel Liiceanu (publicată în "22" nr. 3/92).

În final, Ana Blandiana a ținut un mic discurs, spunind că de acum înainte trebuie să ne gîndim la US ca la un sindicat, întrucât fiecare poate să-și manifeste în diferite moduri atitudinea față de Putere. Ea însăși urmînd să plece din țară pentru o mai lungă perioadă de timp, nu a găsit util să-și propună un înlocuitor în Comitetul Director sau să se delimitizeze de atmosfera jenantă de la US.

Se poate spune că membrii Consiliului erau fie susținătorii "tranzitiei liniștite" (fără stălărea rufelor murdare, cu responsabilitatea transferată vicepreședintelui US, Laurențiu Ulici), fie total dezinteresați, fie incapabili să se implice într-o schimbare de fond a Uniunii. Chiar dacă majoritatea consideră acum că a fost o greșeală alegerea lui Mircea Dinescu în postul de președinte al US, nu pe el îl învinuiesc, ci mai degrabă aparatul administrativ pe care el nu reușește sau nu vrea să-l controleze. Reproșurile îl vizează de regulă pe atotputernicul director Chicuș (se spune că în biroul lui s-a găsit în decembrie '89 instalația de ascultare) sau pe Traian Iancu, figură emblematică a administrației US, de convență cu securitatea.

Dar cum poate opozantul Mircea Dinescu să-l conteste, cu suflul liniștit, pe președintele Ion Iliescu, cel care (într-adevăr) sprijină vechile structuri comuniste, cînd el însuși, ca președinte US, apelează tot la "cei vechi" ca să administreze resturile averii scriitorilor? E sigur însă că beneficiind într-un fel (călătorii, premii etc.) de existența Uniunii sau ținând într-un mod aproape dezinteresat la simbolul ei, mulți dintre reprezentanții marcanți ai vieții literare s-ar simți neleali contestindu-l pe președintele lor, Mircea Dinescu.

DAN
PERJOVSCHIO EXPOZIȚIE
DE ARTĂ
"DEDICATĂ"
LUI
EMINESCU

Cînd se dedică o expoziție? Cînd în sine ea nu prea valorează nimic.

De ce se dedică o expoziție? Ca să se împrumute ceva din numele celuimogiat. Ei bine – nu! Nu se împrumută nimic.

De ce Eminescu? De ce Eminescu asimilat cu tușările, de ce sintagma Eminescu-peisaj? Pentru că "artiștii" din această expoziție nu pictează despre și pentru Eminescu, ci despre și pentru Eminescu din manualele școlare, pentru imaginea lui Eminescu, tip Tia Peltz: zburătorul, diafanul, lucifericul, asexuatul, frate cu codrul, Vidul.

Cînd o expoziție se dedică unui vid, este expoziția un vid? Este.

Cine dedică o expoziție lui Eminescu? Cine?

Cine simte din nou nevoia de Omagiu? Să fie doar reflexul atitor alt omagiu? Se simte sub chipul pietat al poetului chipul altciva? Se simte sub peisajul sără soț alt peisaj magistral și albastru? Se simte?

Pînă și astăzi: peisaj, natură statică, portret. Împărțirea pe genuri, pe secți. Secți de pictură. Secți de... Biroul secției de pictură, biroul secției de...

Pînă și astăzi: pictură, sculptură, grafică. Într-o lume fără granițe, unde arta nu mai e împărțită pe genuri, unde termenul de artă vizuală înlocuiește prea românescul artă plastică...

Să revenim. O expoziție de artă nu se dedică și nu omagiază. Ea își are înăuntru propriile motivații. Atunci cînd le are.

Să revenim. Nu avem nimic împotriva unei expoziții proaste (decît că e proastă). Nu avem nimic cu oameni care țin cu tot dinadinsul să picteze (decît că pictează). Dar avem a ne spune părerea cînd:

1. Se folosește un nume de acoperire (Eminescu) ca un fel de haină de camuflaj (u.s.l.a.), pentru că indiferent de dedică și nu omagiază. Dacă ar mai fi avut răbdare, expoziția s-ar fi putut dedica Horei Unirii.

2. Cînd se dedică o expoziție unui nume prestigios și expoziția e, ca să nu spunem mai mult, inegală, cu lucrări de kitsch autentic sau chiar cu eșecuri, atunci eșecurile nu se salvează, ci jignesc numele celui omagiat. Nu orice mîzgăitor de pînze se poate însotii cu Eminescu.

3. Ce caută într-o aceeași expoziție artiști ca Apostol sau Gorduz alături de anoniimi de consignație?

4. De ce se arestează din nou personalități culturale (Eminescu, Brâncuși) în scop propagandistic-naționalistic-verde-limitativ. De ce această confiscare pe care o face actuali profesori universitari, esteti și teoreticieni?

5. De ce de cîte ori bate de 15 ianuarie se lăcrămează eminescian și nu atunci cînd pe o bancnotă inflaționistă se lăsă portretul neizbutit al poetului?

6. De ce se întrețin din nou vechi, false și prea roșii ierarhii valorice?

7. Si peste toate astăzi – calitatea în sine a lucrărilor, conceptul expoziției, dedicării, acoperiri, camuflări, istoria noastră de două mii de ani – un vernisaj cu taraf în țoale populare cîntind române la acordeon e mult prea mult.

8. În loc de concluzie: totuși suntem cu toții în 1993, și pictura și arta suntem tot în 1993.

PAUL GOMA:

"Rămîn ce-am fost: un înjurător"

● A înjura pe toată lumea. Dar cine alcătuiește "toată lumea"? ● De la Slobozia, Romancierul Nr. 1 a decretat: "Să nu-l cenzurăm pe Paul Goma". Dar "faceți o mică prefață prin care vă disociați de unele afirmații" ● Ce bun la casa omului un (panou) Indicator precum Breban ● Pentru însă oară Breban recunoaște că a "colaborat" ●

Dragă Gabriela,

Ana, Filip și cu mine (fără a mai socoti motanimea pisicească, și ea fiind om) fă mulțumim pentru darul de Crăciun: cel mai frumos din cîte ne-a făcut tu, de acest Crăciun.

Vorbesc, desigur, despre nr. 50 din 17-23 decembrie 1992 al 22-ului (ce cu onoare conduce).

Ai să mă ierți, dar n-am să zăbovesc la toate cele – ai să rizi, dar nici la Interviu Săptămîni în care tu, marea Adameșteancă, ești mică-mică-mică (cum ar fi arătat Rodica Palade? n-ar fi arătat: am văzut-o înțînd oglinda lui Sin) – pe cînd Pleșu... E-he, Pleșu Andrei, cel Zerovirgulătreizeciștrei (la sută, deși, după cît a fost de bătăios în guvern, ar fi putut să fie și la mie) – el, Pleșu Andrei (Zerovirgulă... etc.) arăta foarte fost ministru în guvernul Roman, strivind pe toată lumea cu Dilema lui Iliescu, avînd de-a sfinga un adevărat optzecist (ce să-i faci: au și ei spre patruzece de ani): Ștefăoi; la sfinga sfingii, un adevărat utești cum nu se mai fac, simpaticul Cosasu, cel debutat în 1952 cu volumul de "reportaje ostășești" Slăvîm Republică Populară Română – ca să... comprim: Pleșu arăta (în poză, în text) mai plin pe dinafără (asta explicindu-se științific: aerul rarefiat al înălțimilor face ca o minimă minge de tenis să se dilate pînă la dimensiunile unui dirijabil – iar asta vine de la: a fi dirijat, nu?).

Dragă Gabriela,

Ca să trec la cestunea zilei: arzătoare mi-a fost plăcerea citirii a ceea ce ai consegnat la "Actualitatea culturală":

"Nicolae Breban: Să nu-l cenzurăm pe Paul Goma".

Z dai seama?

Gabriela, iubito: spune tu, cît poți de sincer? dacă însuși Nicolae Breban ar fi zis: "Să n-o cenzurăm pe Gabriela Adameșteanu" – cum te-ai fi simțit? Poate nu în al nouălea, ca mine, dar în al patrulea-cincilea cer tot te-ai fi simțit săltătă.

Păi ne dăm noi seama de im-por-tanța măsurii Tovarășului nostru Breban? El însuși a zis: "Să nu-l cenzurăm..." – cum ar veni, se implică total în... asta, în ne-cenzurare. Doamne-Dumnezeule! Să nu fiu cenzurat! Să și nu fiu (cenzurat), nu de găinari terchioberchioși de la C.C. al P.C.R., ca Ghise, Dodu Bălan, Stroia, Vasile Nicolescu, Brad (ce să mai vorbim de nemuritorul Măciucă!) – nu, soro! Să nu fiu (și încă personal, eu însuși cum ar veni) – aşadar: să nu fiu cenzurat de însuși Tovarășul Nostru Breban, Romancierul nr. 1 al Literelor Românești (de la origini la Groșan)!

Uite, am început a avea remușcări (sper că se vede). Încercasem eu să dreg busuiocul (în Soldatul cîinelui, unde povestesc cum Soarele are nu doar pete-nțunecoase, ci și pete-luminoase), însă, plin de vinătăi de ghionții dată săptămîna de săptămînă, vreme de 16 luni, în Organul lui Iliescu, numit și

Contemporanul, iarăși am feștelit iacaua cu Capra și Câprarul (pe care 22 nu l-a publicat, parte din frică, parte din necunoștință-de-cauză: băieți și fetele care fac jurnalism, de la 22 decembrie 89, nu citeșc decât, eventual, ce scriu ei-ele). Pe scurt: vreau să spun că am fost cumplit de nedrept cu el, cu Breban: l-am acuzat că se mindrește cu prietenia lui cu Burtică; și cu tovărășia lui Pleșită, dedicindu-i Bunavestire – lui "și Doamne sale", generalului Pleșită, șef al Securității, taman atunci cînd doi "colegi" de-a săi, Negoțescu și cu mine, dîrdșiam de spaimă în ghearele... Brațului Revoluției; l-am mai acuzat că se laudă cu exilul și cu dubla cetățenie (chiar nu va exista nici un român normal, care să normal înțeleagă că aceste două realități: exil și dublă-cetățenie se exclud reciproc?), în fapt, folosindu-se de un pașaport cu mai multe intrări și ieșiri – "exilatul" publica nestingherit în România, frecventa restaurantul Casei Scriitorilor, era premiat (oficial) și sărbătorit (oficios) – în fine, că în vara lui 1989 a încercat o (re)ușită manevră de diversiune în exil – el îi zice: "diaspora literară pariziană" – care diasporă îl trata după fapte drept agent de influență...

Și uite, dragă Gabriela: Omul-bun tot Om-bun (eu îl majusculez pe Breban – care-l majusculase pe Ceaușescu, însă n-a mai apucat, din aceeași trăsătură de... condei, să-i... omeze și pe Iliescu: Manolescu i-a ciupit metoda și a aplicat-o lui Iliescu, în exact prima întrebare din interview-ul din România literară (din 5 iulie 1990) – astfel: "...un prieten mi-a spus (...) - Acesta va fi Omul! Istoria l-a confirmat" – repet: am citat, nu din Breban, ci din Manolescu, la două săptămîni după Întîlia Mineriadă... Știam eu că Breban nu are prejudecății cu mai-marii: Ceaușescu, Iliescu – vorba lui (purtat de Manolescu): Om să fie! – dar cu mai-micii, ca mine? Și uite: El însuși m-a iertat; mărinimos și creștește – a zis:

"Să nu-l cenzurăm pe Paul Goma".

Nu știu dacă te gîndești la ce mă gîndesc eu, dragă Gabriela. Adică la nemaipomenita favoare pe care Breban mi-a făcut-o – dar numai mie! Atenție, situația voastră încă nu a fost clarificată, hotărâtă – doar mie mi-a rostit numele – și unde; la Slobozia! Adevărat: Tepeneag nu s-a asociat la necenzurarea mea, dar el are dreptul, fiind inventatorul somnirismului balcanic.

Așadar, de la Slobozia, Romancierul Nr. 1 a decretat: "Să nu-l cenzurăm pe Paul Goma", dar cum Dînsul nu ia numai hotărîri (marți) ci dă și indicații (prețioase), a indicat (înțept):

"Faceți o mică prefață în care vă disociați de unele afirmații".

Se înțelege de aici – limpede – că Tovarășul supraveghează din aproape executarea întocmai a propriilor indicații și chiar arată unde a mai rămas praf neșters, gunoi pe după uși – explică pe loc cum anume să dea tovarășa-de-servi-

ciu din mătura: "Faceți o mică prefață prin care vă disociați de unele afirmații" – se observă: prefață nu este o prefață, ci una mică, o prefațică, acolo; iar disocierea să o facă nu Cutare, necenzuratul, ci tovarășele responsabile cu mătura: nu de toate (afirmațiile), ci numai de unele...

Să-l mai înjur eu de-acum încolo pe blîndul, bunul, atoateiertătorul Nicolae Breban... Să-l mai acuz eu de-acum încolo că, din vara lui 1971, cînd, de la Paris, a fost extrem de virulent, cum s-a întors în patrie, cum n-a mai mișcat în front – deși, dacă ne-am lua după el, cu "exilul": de ce nu va fi deschis gura... din exil, măcar împotriva dărmării bisericilor – el, nepot de protopop?; să-l mai înjur eu pe Dînsul (îertare: Dînsul), acuzându-l că a fost agent de influență al lui Ceaușescu și a trecut în serviciul lui Iliescu... Ei uite cum mi-a răspuns Dînsul: evident, nu oferindu-mi și celălalt obraz (că n-o fi chiar Hristos), dar ne-cenzurindu-mă! Pe mine, înjurător-general!

Domnule! Nu-mi vin în fire: Nu mă cenzurează Breban!

Eah! O mică prefață pe încă, disociere de unele, pe colo – dar cînd te gîndești că nu eu sunt pus să fac asta: nici mica-prefață, nici unele-disocieri. M-a scutit și

de astea! Nu mie-mi incumbă; încumbă... în fine, tovarășelor de serviciu: ele să mătare sub preșinjurăturile mele...

Dragă Gabriela,

Am mai aflat o nouătate – citind 22-ul. Mai zice Breban:

"Şansa culturii de a rezista este în provincie".

Da, domnule. Și noi, care dormeam! Oricum: adinc gîndit – și și mai adinc rostit – fă dai seama: "Şansa culturii..."! Iar noi, care ne buluceam la porțile revistelor bucureștene: România literară, Contemporanul... Ce bun, ce bun la casa omului un (panou) Indicator precum Breban: impunge cu un deget într-o parte, zice: "Să nu-l cenzurăm pe cutare!" – și cutare scapă necenzurat; arată cu mină (ce obicei: de la Ceaușescu la Iliescu – deci și la Breban) în altă parte: "Şansa culturii – în provincie!" – de te și întrebi de ce nu se va fi stabilind el în provincie, de acolo să combată puternic "diaspora literară pariziană" și pe trădătorii de țară – care nu vor să colaboreze cu Iliescu, Măgureanu și el însuși. Cît despre rezistență... O-ho, cum a mai rezistat Breban... tuturor tentațiilor de a avea un comportament normal, de scriitor, nu de carierist.

Dragă Gabriela,

Ajung la ultima contribuție a lui Breban – citez din 22:

"Sigur, e rușinos că am colaborat. Am colaborat cu toții, mai mult sau mai puțin".

Ce sfintă, ce brebană nerușinare! Vasăzică așa: "am colaborat cu toții"!

Să lăsăm la o parte faptul că (după știința mea) este pentru întîia oară cînd Breban face asemenea mărturisire – pînă acum se apără îndărățul scutului "culturii", al "cărților curate" scrise – dar nu răspunde la întrebări, nici la acuzații (iată de ce Grigurcu nu găsește argumentele mele: pentru că Breban nu răspunde la ele, ori Grigurcu îl citește, cu sfîntenie, pe director, nu pe agresorul directorului – dar povestea cu "totii"...

Cum așa: "am colaborat cu toții" – tovarăș Breban?

– Cu care "totii" ai împărtit scaunul din Comitetul Central?

– Cu care "totii" ai împărtit scaunul de la România literară – unde, încă o dată: î-si uzurpat pe Geo Dumitrescu în... a această din țară, lăsindu-te adus de mină (și impus) de tovarășul dumitale, "colegul" Ilie Rădulescu?

– Cu care "totii" ai împărtit semnatura (și drepturile de autor) ale atitor articole de limbă înțînt la adresa comunismului, a partidului – și mai cu seamă la adresa idolului dumitale de atunci, Nicolae Ceaușescu?

– Cu care "totii" ai împărtit vilă căpătată prin marea milă a lui Ceaușescu – răspînată pentru fidelitatea dumitale față de el și față de comunismul lui?

– Cu cine anume dintre acei "totii" ai împărtit... pașaportul special de care te-ai folosit în ultimii 15 ani – au oare era acela un... pașaport colectiv?; un pașaport-de-grup?; sau poate "pe bază de listă" faceai naveta triunghiulară București-München-Paris, peste tot mintind, povestind mereu alte povești-ardelenesti?

– Iar acum, după decembrie 89: cu care "totii" ai împărtit directoratul Contemporanului – mai cunoști D-ta un exilat care să se afle în grădile lui Iliescu și ale lui Măgureanu? Ei bine, eu cunosc (nu î-l-aș mai cunoaște): I. C. Drăgan – te onorează oala în care singur te-ai băgat?

Stii cine a mai "recunoscut" chestia asta: banalizatoare, diluantă, colectivistă? Iată-i pe cei auziți de mine, la televiziunea franceză:

Virgil Tănase: "Am colaborat cu Securitatea – dar toți faceau asta, mai ales printre scriitori" (subl. mea – p.g.);

Dinu Cernescu: (despre pașaportul cu mai multe intrări și ieșiri folosit în ultimii 20 de ani): "Am încheiat Pactul cu Diavolul – altfel nu-mi puteam exprima talentul – dar, vă asigur: toată lumea facea asta" (subl. mea – p.g.);

Lucian Pintilie: "Am făcut și eu ca toată lumea (subl. mea – p.g.); am încheiat pactul diabolic (sic!); ei îmi dădeau pașaport, eu le promiteam că n-o să spun în afară nimic din ce se petrece înăuntru..."

Fără, Breban se află în bună companie; n-ar mai lipsi, dintre intelectualii străluciți ai acestor meleaguri, deci Hălăca, Ilie Năstase și Tîriac (dar, vorba unui banc francez: ce ne pasă nouă – noi suntem belgi).

Însă Breban se face vinovat, nu doar de "colaborare colectivă", ca să-i fac această plăcere; ci și de "colaborare în tandem":

– În 1976 a fost, împreună cu Ivasiuc, la München – trimis cu misiune: să-l someze pe Noel Bernard, directorul Europei libere:

a) să-i elimine de la microfon (decă: să le suprime emisiunile!) pe Monica Lovinescu și pe Virgil Ierunca – "înțînd prea îl injură" (subl. mea) pe Ceaușescu – ca și cum n-ar fi făcut și lucruri îndepărtate față de Rușii";

b) să incoteze "umflarea, la microfon, a acelui nîmic: Paul Goma și carteau lui, o impoștură, un fals – Gherla"...

Nu are legătură directă – dar una indirectă tot are:

– În același moment, C. Toiu și G. Bălăță se duceau – tot în misiune – la Stockholm, la editorul, și al meu, Coeckelberghs, ca să-l convingă să nu mai publice traducerea... aceleiași cărti: Gherla (pentru cine întrăba de "legătura" dintre München și Stockholm, îl invit să citească serialul lui Dorin Tudoran, tot din 22, Adio, Grobe!)

Dragă Gabriela,

Înă și eu am băgat de seamă: la Slobozia v-ați ocupat de înjurăturile mele.

"Cum bine ști", a spus o îndelicată poetă: "Paul Goma înjura pe toată lumea".

Eh, "toată lumea" la Români: Tânase zice că "toti scriitorii" colaborau cu Securitatea, Cernescu zice că "toată lumea" făcea Pactul cu Diavolul - în schimb, Pintilie că toată lumea aceea a încheiat numai "pactul diabolic" (asta fiind unul mai mititel, un păctulet cu un drăcăușor), Breban - știe el de unde știe (de la Tepeneag?) că "am colaborat cu t-o" - acum și optzecista: "Paul Goma înjura pe toată lumea!"

Comod spus, nu-ți cere cine știe ce eforturi de gîndire: zici: "toti", iar "toată lumea" - descurce-se!

Ce să-i răspund poetei deontologice de la Slobozia? Nu mare lucru, doar: dacă aș fi înjurat "pe toată lumea", ce m-ar fi putut împiedeca să-o înjur și pe domnia-să? Doar și ea e lume - sau nu?

Dragă Gabriela, ne cunoaștem de un sfert de veac și știi bine: de cînd ne-am cunoscut aveam urita reputație de a... înjura pe toată lumea. Astfel încît, prietenii - printre care și mătale - s-au, încetul cu încetul, îndepărtați de mine, pentru că... "Dacă și tu: înjuri pe toată lumea!" - citat din Gabriela Adameșteanu...

Însă tu știi și cine alcătuia "toată lumea" aceea pe care eu, ca un birjar, o înjuram:

La România literară, mai întîi și întîi, îl înjuram pe Păunescu - din 1968; din 1970, la aceeași revistă, îl înjuram pe Breban; și pe Băran; și pe Valentin Silvestru. Să se Virgil Teodorescu. Să se Hobană - ba chiar și pe tovarășa Bădilă!

Pe mai cine înjuram? Pe Dodu-Bălan; pe Ghișe; pe Gafită; pe Vasile Nicolescu. Pe Dumitru Popescu-Dumnezeu. Pe Ceaușescu. Pe Ceaușescu - pe ăsta îi

injuram - fiindcă erau răi; și nu doar în șoaptă, la Casa Scriitorilor (de preferință, la toaletă, ca și cum acolo nu montaseră microfoane Hobană cu Șapira) - ci li înjuram deschis și în scris - nu prin memorii à la Pleșu, expediate Marelui Tovarăș Croitoru (mai știi: de astă nici n-am reușit în viață: dacă mă adresam lui Croitoru, în loc să-l interpelez pe Ceaușescu la Palatul Regal, aș fi fost eu numit de Măgureanu ministru, iar acum aș fi fost director de dilemă!), ci prin scrisori-deschise, care se întocmeau prin Europa liberă; prin articole - trimise din România în Occident; prin interview-uri date jurnaliștilor occidentali în România, în Drumul Taberei - întoarse și ele prin Europa... Așa înjuram eu...

Pentru că tot sănsem la Breban: știi foarte bine de ce l-am... înjurat prima oară pe redactorul-șef al România literară: pentru că a refuzat să o debuteze pe o oarecare Gabriela Adameșteanu - zicind: "Cine-i... asta, cu numele ei ne-literar? N-o cunosc Eu nu debutez, în revista mea, necunoscuți!" - iar prietenul nostru, al tuturor, Sami Damian, roșind, zicea și el: "Nu-i momentul... Nu-i momentul..." - drept care a trebuit să duc textul la concurență, la Luceafărul, care pe loc a publicat-o pe Gabriela Adameșteanu, cea cu nume atât de neliterar - și, mai ales: inadmisibil de necunoscută...

Ce să fac, dacă după decembrie 89 trebile s-au... complicat, mai cu seamă în privința scriitorilor români? Eu știusem una și bună: răiți trebuesc... înjurăți - ca să se știe că aceia sunt răi - ceea ce am făcut, cu o consecvență demnă de o cauză

(mult) mai bună - iar Ostașii lui Pleșu nu s-au înșelați: mi-au trimis "amenințători", apoi bombă în colet, apoi otrăvă... Întrebă-te tu, eu nu mă întreb: de ce nu-i vor fi trimis măcar o bombă exilatului Breban, aflat la... București? sau opozantului Tepeneag, cu domiciliul mutat la Paris?

Numai că, după 22 decembrie 89, cei-răi au fost, ba împușcați de Voican, ba înjilavați de alt prieten al meu, Babiuc, ba făcuți scăpați (ca Nicolski, Drăghici - în Franța), ba scuipați-lă-gard ca Păunescu...

Pe ăsta - și pe Barbu, Păunescu, Vadim, Ceachir, Dan Zamfirescu - îi înjurasem (poti tu spune că nu pe drept?) - dar ce să fac dacă un bun (oricum: nu-rău!) ca Eugen Simion, după

decembrie 89, să... înrăutățești? Sunt eu de vină că bunul meu prieten Valeriu Cristea a înnebunit? Că Buzura să-a scufundat în Fundația securistă a lui Cădea, trăgindu-l după sine și pe... Sin (Fundăție care, ca din întimplare, publică mai cu seamă autori "cuminti" - ca Breban, Reichmann, Paul Dimitriu, Vișniec, Tepeneag - azi-mâine și pe Miloș, pe Uscătescu, pe... era să zic: Drăgan, dar sfetnicul intim al lui Iliescu are unde să publice)? Sunt eu de vină că Manolescu, după ce a jucat rolul de mașină-de-spălat-singe (la România literară, prin interview-ul luat lui Iliescu, prin cele cinci pagini oferite lui Voican), a descoperit fulgerător "poitică" atât de detestată - și n-o mai acoperă, naibii, la loc...? Să am eu vreo responsabilitate în... dovedirea de a fi a lui Pleșu: un oarecare românăș smecher, minimoralnic și, cum mai spuneam: invers decât legendara Volkswagen (Kaffer), adică mult mai plin... pe din afară decât pe dinăuntru? și dacă Dilema lui Cădea și a lui Iliescu - nu se va rezolva în organul amintidororă?

Să-ătunci: a spune adevărul cu glas tare despre cel rău-rău: despre bunul devenit rău - înseamnă a înjura?

Bineînțele, în România "toată lumea" este extrem de bine-crescută cu cel rău; cu turnătorul; cu șeful abuziv; cu "reprezentantul partidului".

Dar eu nu fac parte din "toată lumea".

Și cred că **excepția** nu eu o reprezentă - fiindcă **normal** este să-i spui răului pe nume, nu?

Atunci, unde-i "înjurătura"? Să mai ales: "toată lumea"?

Nu e.

Cu această credință, rămîn ce-am fost: un înjurător.

Drept care, te înjur, cu drag.

Paul

Paris, 31 decembrie 1992

(Titlul și headline-ul aparțin redacției. Drept pentru care așteptăm cu drag de la autor o nouă "înjurătură".)

GABRIEL ANDREESCU

A apărut *Sfera politică*, publicație lunară editată de Fundația Societatea civilă (decembrie 1992). Membrii board-ului sănătatea binecunoscuți cititorilor interesați în teoria și practica politică: **Gheță Ionescu** (profesor la London School of Economics și la Universitatea din Manchester, președinte al Comitetului pentru Unificarea Europeană al Asociației Internaționale de științe politice), **Vladimir Tismăneanu** (profesor la Universitatea din Maryland, director-asociat al Centrului pentru Studiul Societăților Post-comuniste), **Dorin Tudoran** (scriitor, fostul disident), **Călin Anastasiu** (sociolog, parlamentar PAC), **Stelian Tânase** (scriitor, parlamentar PAC; redactorul-șef al revistei), **Dan Oprescu** (filozof, publicist, o perioadă, la revista "22").

Care este programul editorilor ("Ce vrem", cum se exprimă redacția în articolul de fond)? Analizarea evoluțiilor din spațiul nostru politic, în interdependență cu desfășurările similare din Albania, Bulgaria, Ucraina, Rusia, Polonia, Cehia, Slovacia etc.; o abordare interdisciplinară, singura în stare să descrie și să ofere o perspectivă analitică asupra mulților aspectelor ale fenomenului politic est-comunist; o deschidere spre dialog, în principal prin publicarea unor autori de orientări diferite, *Sfera politică* nefiind o publicație partizană; crearea unei culturi politice, întîi în rândurile clasei politice românești, apoi pentru categorii mai largi; atragerea unor tineri interesați în științele politice, pentru a-i determina pe unii să se profesionalizeze, ar fi cîteva dintre promisiuni. Dar, mai mult decât intenție anunțată, proiectul publicației se vede în acest prim număr.

Revista arată foarte bine, este una

dintre cele mai frumoase care au apărut (exceptând titlul, influențat, poste, și de faptul că denumirea *Politica* a fost cucerită de către CVT).

Cele 32 de pagini sănătatea sint segmentate în 9 rubrici; alături de Editorial: *Politica internă, Anatomia comunismului, Doctrine și realitate, Economia, Politica internațională, Recenzii, Texte fundamentale, Comentarii*. Dintr-un motiv care se va explica, o să mă refer la ele în ordine inversă.

Evident, "texte fundamentale" înseamnă "autori fundamentali". Sunt traduse și adaptate fragmente din Max Weber (*Le Savant et le Politique*, Plon, Paris, 1959) și Friedrich A. von Hayek (*Law, Legislation and Liberty*, vol. 3, 1979), care tratează raporturile dintre politică, putere, stat. Mă întreb dacă, având în vedere și caracterul oarecum didactic al revistei, nu ar fi fost binevenită o prezentare a acestui mare clasic al filozofiei social-politice, care este Max Weber; ceea ce face cu al doilea autor, într-un excelent comentariu, Aurelian Crăiuțu: Hayek sau economia politică a libertății.

La rubrica de *Politica internațională* semnează Adrian Năstase, Radu Budeanu și se adaugă un interviu cu Fülöp Mihály. Se verifică și aici că de descoperiți sănătatea în analiza vieții internaționale. Prezența lui Adrian Năstase (alături de Mugur Isărescu) printre ceilalți semnatari este o demonstrație că editorii revistei nu-și aleg colaboratorii după criterii ideologice. Ceea ce este un semn foarte bun, dar mă întreb dacă o prezentare oficială a politicii externe românești -

Adrian Năstase nu face decât să argumenteze pozițiile cunoscute ale Ministerului de Externe - folosește cuiva.

Pe teme economice semnează Vasile Pilat, Mugur Isărescu, Daniel Dăianu, Lavinia Stan, primii trei fiind cunoscuți și pentru participarea lor la **Grupul pentru reforma economică**, apărut cu puțin timp în urmă, după ce guvernul Văcăroiu dădu primele semne de oprire a reformei. La rubrica *Anatomia comunismului*, ambele texte sint scrise în engleză: Stelian Tânase (*The aborted revolution*) și Vladimir Tismăneanu (*The Road to Cominform: Internationalism, Facism and National Communism in Romania, 1944-1948*). Ideea de a publica un

număr de articole în engleză este legată, fără indoială, de interesul unor analiști străini pentru problemele politice românești. Mi se pare ciudat totuși că apar în engleză textele unei astfel de rubrici, care interesează în primul rând cititorul român, și nu studiile asupra vieții politice interne, de a căror lipsă se pling deseori cercetătorii străini.

Sectiunea Doctrine și realitate (Liviu Antonesci: "România înainte? - Despre liberalism, social-democrație și reformă") se adaugă de fapt rubricii de *Politica internă* (George Voicu: "Societatea civilă și partidele politice"; Camilian Demetrescu: "Tot despre tranziție"), cu un subgrupaj mai amplu: **CONVENTIJA DEMOCRATICĂ DIN ROMÂNIA - BILANȚ**. Semnează Victor Neumann ("Convergențe opozitiei"), Dan Pavel ("Prima Bresă - O analiză asupra CDR"), Gabriel Ivan ("In-

căutarea normalității"), Varujan Vosganian ("Despre rolul partidelor istorice"), Alina Mungiu ("De ce am pierdut alegerile").

Am lăsat la sfîrșit această secțiune pentru că ea reprezintă marele eșec al primului număr al revistei *Sfera politică*, care consacra, altminteri, un succes. Articolele în cauză sint o formă mai curând caricaturală a veritabilelor studii de politologie și exprimă eventual părările editorului - cunoscute din unele polemici publice. Nu este numai o problemă de autori. Politologia în sine se dovedește o disciplină lacunară, limitată și nu e de fapt o știință. ("Revista de științe politice", preia *Sfera politică* în frontispiciu o sintagmă curentă, dar care nu trebuie să păcălească pe nimeni.) Am văzut incapacitatea armatei de sovietologi, comunismologi etc. de a prevedea evenimentele din Estul Europei din 1989. Cum ne putem închipui că ei ar fi mai bine înarmați pentru a conceptualiza ceea ce se întâmplă astăzi în societățile aflate în tranziție? Nu la o știință, dar la un sistem de cunoștințe bazat pe informații de detaliu, pe modele cauzale, pe norme și valori, asupra fenomenelor politice putem spera. Pentru aceasta, doctrinele și concepțile politologice clasice ne sunt indispensabile. Însă nu suficiente, și ele duc deseori, prin utilizarea lor speculațivă, la o adevărată imagerie politică; terenul a tot felul de voluntarism și subjectivism care degradează cunoașterea în domeniul. Că ne aflăm în fața unei grave imagerii politice, aș vrea să arăt într-unul din numerele viitoare ale revistei "22", reluind cîteva din ideile vehiculate în această primă apariție (în cea mai mare parte extremitate de promițătoare), a revistei *Sfera politică*.

BOSNIA-HERTEGOVINA

OPTIUNE ÎNTRE MOARTE ȘI COMPROMIS

Federalismul, o modalitate insuficientă

Statul federal iugoslav este opera lui Tito. Dar regimul comunist nu a putut realiza integrarea socio-națională a celor care erau mai ales sârbi, croați, musulmani, sloveni, albanezi, muntegrenați, unguri și abia apoi iugoslavi. Îmbinarea supletei politice cu măsurile forte, existența libertăților autonome dar și o supraveghere atentă de la centrul, toate acestea n-au dus la o comunitate structurată funcțional, la existența unei solidarități și comunicări la nivel individual. Comunismul a atomizat într-un fel oamenii, pentru că i-a lipsit de putință de a crea solidarități liber consumate și liber exprimate. Singurele sale realizări au fost instituțiile Puterii și un eficient organism militar.

Pe acest teren s-au însinuat adversități naționale, s-au întreținut și s-au exagerat rivalități, care în condițiile crizei economice și politice s-au repercutat, inevitabil, în plan național. Ar mai putea fi adăugate aici, în sprijinul celor spuse mai sus, și diferențele religioase (sârbi - ortodocși, croați, slovenii - catolici, bosnieci - musulmani) și chiar culturale.

Sfîrșitul războiului rece, schimbarea structurilor globale militaro-politice au permis prăbușirea sistemului comunist și manifestarea tendințelor naționale. Din păcate însă, cu violență și exagerări. După "micul război" sloven au urmat evenimente îndelungi și singeroase în Croația, iar apoi dezlănțuirea de subuman și intoleranță din Bosnia-Herțegovina.

Conflictul a cinci interese

În contextul fostei republici iugoslave, Bosnia reprezintă teritoriul cel mai pestriț etnic. Din cei peste 4,3 milioane de locuitori, musulmani reprezintă circa 40-42% (1,7-1,9 milioane), sârbi urcă la 32-33%, croați la 18,3% etc. Nu trebuie ignorat nici faptul că în timp a avut loc un proces de fragmentare, de interferare etnică, lesne de înțeles din perspectivă socio-politică, geografică a contactelor interumane.

Modul în care s-a produs secesiunea Bosniei-Herțegovina a constituit impulsul pentru manifestarea tendințelor explozive ce subzistau în fiecare element național. Separarea s-a produs fără acordul reprezentanților populației sârbe, care a interpretat acest gest ca o pretenție hegemonistă din partea elementului musulman bosniac. De aici și până la intervenția armatei federație, în covîrșitoarea sa majoritate sârbă, nu a mai fost decis un pas. Iar acesta a fost facut în numele dreptului la unitate al națiunii sârbe. Curind, și croații din Bosnia au solicitat, tot prin forța armelor, dreptul ca teritoriul pe care trăiesc să fie alipit deja existentei republici croate. Dar simplele declarații de intenții au pălit în față a ceea ce s-a numit "cea mai ingrozitoare manifestare de violență în Europa de la cel de-al doilea război mondial încoace". Mass-media occidentale au bombardat luni de zile cu imagini cutremurătoare despre îngăre de muncă în care erau închiși prizonieri de război sau simpli cetățeni, au relatat despre femei musulmane care și-au ucis în pîntec copiii numai pentru că fusese siluite de soldați sârbi. În Sarajevo moartea continuă să fie un fapt cotidian, tragic de banal.

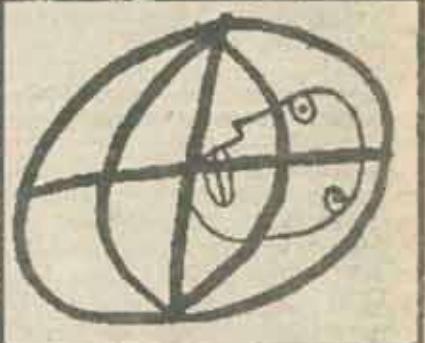
De peste nouă luni, de la 6 aprilie 1992, Sarajevo agonizează sub semnul războiului. Despre conflictele interetnice și acțiunile militare pustiuitoare din Bosnia-Herțegovina, cifrele sunt contradictorii, dar nu mai puțin cutremurătoare: peste 15.000 de morți, mii de femei violate și bărbați schingiați, două milioane de refugiați, pagube materiale imense. În încercarea să de mediere a acestui conflict, ONU a trimis forțe militare de protecție și a prezidat o conferință de pace la Geneva. Acum nu există decât două variante: acceptarea planului propus de Națiunile Unite sau o intervenție militară a comunității internaționale. Săptămâna această se vor institui premisele unei soluții posibile.

Conflictul din fosta republică iugoslavă, dincolo de imediatul confruntărilor de interes dintre sârbi, croați și bosnieci, a dus totodată la sporirea multor neliniști în zona balcanică și europeană. În special exacerbarea tendințelor fundamentaliste ale musulmanilor din lumea arabă a luat forme nelinișitoare. De nemurări ori, Organizația Conferinței Islamice a solicitat trimiterea de trupe proprii în Bosnia, în sprijinul musulmanilor de aici ori cel puțin ridicarea embargoului asupra tranzacțiilor cu arme.

Desigur indirect, este sugestiv un exemplu despre forța acestor manifestări. În Bulgaria, partidul de guvernămînt, ne-comunist, pierzind sprijinul partidului minorității turce (datorită fermității arătate în respectarea rezoluțiilor ONU) a pierdut în același timp majoritatea parlamentară. Recent, chiar în zilele Conferinței de pace de la Geneva, adjuncții secretarului general ONU atrăgeau atenția asupra stîrilor conform căror 10.000 de soldați, în majoritate musulmani, săt masați pe muntele Igman, la sud-vest de Sarajevo. Se credea că aceste trupe vor lansa în cel mai scurt timp o ofensivă cu scopul de a puner capăt asediului asupra capitalei bosniace. Tot neconfirmate, dar oricum circulind insistență, erau și datele despre o unitate militară aflată în centrul Bosniei, compusă din soldați afgani, sirieni, turci, algerieni, iranieni, sauditi, libieni și libanezi, inconjurati de forte sârbe. Toți aceștia sunt voluntari islamici, care duc "un război sfînt" împotriva sârbilor și care vorbesc de lupta "împotriva Crucii și a creștinilor". Mai existau, de asemenea, stîri despre cîteva sute de ruși care luptă de partea sârbilor, precum și despre soldați occidentali care au luptat în 1991 în Croația, alături de forțele militare croate din Bosnia.

De aceea, pentru a contrabalanșa aceste tendințe, și în special internaționalizarea conflictului, intervenția comunității internaționale a fost destul de pronunțată, deși fatalmente insuficientă. S-a trimis trupe pentru menținerea ordinii și pentru protecția împotriva "purificărilor etnice", ajutoarele umanitare au încercat să suplinesc lipsurile în această privință, vizitele liderilor occidentali în Bosnia și conveorbirile avute cu părțile aflate în conflict au fost destul de numeroase.

LUMEA

Bosnia și nu avem de gînd să renunțăm la identitatea noastră și să devem într-o parte dintr-o nouă națiune."

In cele din urmă, cu sprijinul președintelui sârb, Slobodan Miloșevici, aflat în rol de arbitru atât timp cât sârbii bosnieci numai din această parte puteau primi ajutor militar și politic, finalmente au fost adoptate toate propunerile ONU, inclusiv harta de reîmpărțire teritorială a republicii. O paranteză necesară – în intocmirea hărții s-a ținut cont de condițiile etnice, geografice, istorice, economice, de comuniacă etc.

Conferința de la Geneva a fost un soi de "respiro" în perspectiva disputelor ce vor veni. Lucruri concrete nu s-au obținut într-o majoritate covîrșitoare; unii au tras de timp ori au impins discuțiile pe o linie moartă, alții s-au arătat inflexibili pînă în rigiditate. Pînă la ora redactării acestui material nu se luase încă o hotărîre extrem de importantă – acordul (sau nu) Parlamentului sârb din Bosnia, legat de planul de pace propus. Deși R. Karadžić amenință cu demisia în cazul unui refuz, o hotărîre a sârbilor în direcția independenței statului lor ar duce lucrurile la un deznodămînt inevitabil – intervenția militară a comunității internaționale.

Forța în numele umanitarismului

Cele mai recente semnale indică o schimbare de atitudine a liderilor politici și militari în problema fostei Iugoslavii. Chiar secretarul general ONU, Boutros Boutros-Ghali, arăta că nu se mai opune unei intervenții militare în Bosnia, cu singura condiție a unei delimitări clare între forțele care încearcă să mențină conflictul și cele care doresc pacea.

La ora actuală, Occidentul afișează doar cîteva scrupule legate de problema intervenției. Dreptul la ingerință umanitară și democratică este un nou concept, din ce în ce mai folosit în lumea politică. Chiar dacă nici unul din manualele de drept internațional nu îl conține, precum nici Charta ONU, totuși, în ultimii doi-trei ani, prerogativele internaționale ale intervenției în treburile interne ale unui stat independent au fost folosite ca o soluție eficientă a rezolvării crizelor lumii post-comuniste. În același timp există în continuare voici care arată că intervenția e o nouă formă de colonialism, acceptabilă doar ca o rezolvare pe termen scurt.

Și totuși, mai curind sau mai tîrziu, Occidentul și SUA, cu acordul Națiunilor Unite, vor trebui să admită intervenția ca pe un rău necesar. Atât în propriul interes, cât și în cel al comunității internaționale. Starea de lucruri în fostă Iugoslavie este atât de confuză și complicată, încît orice soluție diplomatică este condamnată la insuficiență, prea săt numeroase în cazul de fată fenomenele de respingere etnică. De aceea, o intervenție militară patronată de NATO, făcută cu moderăție și umanitarism, poate aduce atât aparențele unei păci locale, cât și instituirea unui principiu de drept internațional.

Gabriela Adameșteanu (redactor-șef), Rodica Palade (redactor-șef adjunct), Gabriel Andreescu, Andrei Cornea (publiciști comentatori),

Andreea Pora (șef secție), Oana Armeanu (redactor), Mariana Dinu (secretar general de redacție), Dan Perjovschi (grafician), Anton

Burtea (șef serviciu tehnic), Cornelia Nicolae (contabil), Radu Dobândă (șef serviciu corectură), Manuela Gheorghiu (corectură), Gina

Marin (fotoreporter), Didina Marc, Maria Filip (procesare texte), Mircea Ionescu, Ioan Condor, Mihnea Chiua, Flori Sava (difuzare)

Responsabil de număr: Rodica Palade

Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120. Telefon 614.17.76, Fax. 614.15.25. ISSN-1220-5761

Tiparul executat la
"PROGRESUL
ROMÂNESC SA"

Calea Pievei 114
Tehnoredactare computerizată
Vali Alexandru